Proletari din toate țările, uniți-vă !

20 (433) ANUL IX VINERI 17 V 1974

CRONICA

săptămînal politic - social - cultural • 8 pagini - 1 leu

Editor: Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Iași

TRADIȚIONALA PRIETENIE

Eveniment central al săptămînii trecute, vizita de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu în Republica Populară Bulgaria a marcat un nou și rodnic moment în dezvoltarea continuă a relațiilor de prietenie și colaborare tovărășească statornicite între partidele și țările noastre, între cele două popoare.

Urmărind cu viu interes și cu legitimă satisfacție desfășurarea vizitei în Bulgaria, poporul nostru a fost martorul primirii entuziaste, pline de căldură, pe care poporul bulgar a rezervat-o conducătorului iubit al României socialiste. Pretutindeni, la aeroport, pe marile bulevarde ale Varnei, în întreprinderi, pe întreg traseul vizitei, mii și mii de locuitori, oameni ai muncii au manifestat călduros, într-o atmosferă sărbătorească, pentru prietenia româno-bulgară.

În programul vizitei, o deosebită importanță au avut convorbirile dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov. Desfășurate în aceeași atmosferă cordială și prietenească ce a caracterizat întîlnirile din august și septembrie 1972 — și continuîndu-le firesc —, recentele convorbiri româno-bulgare s-au concretizat în hotărîri comune de o înaltă semnificație pentru dezvoltarea viitoare a colaborării multilaterale reciproc avantajoase. Așa cum se arată în comunicatul publicat la încheierea vizitei, părțile au relevat „cu satisfacție că relațiile multilaterale și colaborarea rodnică dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Bulgaria se dezvoltă cu succes pe baza internationalismului socialist și a Tratatului de prietenie, colaborare și ajutor reciproc. Au fost subliniate dorința și hotărîrea comună de a dezvolta și adînci în continuare relațiile bilaterale în toate domeniile".

Vizita a prilejuit totodată celor doi conducători de partid și de stat informări reciproce asupra construcției socialiste din Republica Socialistă România și Republica Populară Bulgaria, asupra activității și preocupărilor Partidului Comunist Român și Partidului Comunist Bulgar — forțe conducătoare ale edificării socialiste din cele două țări. În același timp, s-a procedat la un schimb de vederi în probleme ale vieții internaționale, prilej de reafirmare a colaborării dintre partidele și guvernele român și bulgar în planul politicii lor internaționale, politică ale cărei obiective constante vizează statornicirea unui climat de securitate și colaborare în Europa, de destindere, pace și înțelegere între popoarele zonei balcanice, între toate popoarele lumii.

S-a reafirmat că documentele adoptate de Comitetul Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, în aprilie 1974, constituie o contribuție esențială la întărirea în continuare a păcii mondiale și îndeosebi la accelerarea și terminarea cu succes a celei de-a doua etape a Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa.

Vizita de prietenie în Republica Populară Bulgaria a tovarășului Nicolae Ceaușescu se evidențiază ca un factor de majoră importanță pentru adîncirea și diversificarea continuă a rodnicelor relații bilaterale româno-bulgare în toate domeniile vieții social-politice ; ea marchează, în același timp, o nouă contribuție a partidelor și statelor noastre la întărirea continuă a raporturilor de prietenie și colaborare dintre țările socialiste.

Opinia publică din țara noastră nutrește ferma convingere că întîlnirea dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov, rezultatele importante ale acestei recente vizite constituie un eveniment de o deosebită semnificație pentru dezvoltarea continuă a relațiilor româno-bulgare în interesul ambelor popoare, al țărilor socialiste, al cauzei securității și păcii în Europa și în lume.

CRONICA

Desfășurată în aceeași atmosferă cordială și prietenească ce a caracterizat întîlnirile din august și septembrie 1972 – și continuîndu-le firesc – recenta vizită de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu în Bulgaria s-a concretizat în hotărîri comune de o înaltă semnificație pentru dezvoltarea viitoare a colaborării multilaterale reciproc avantajoase.

Gînduri pentru Partid

Te respect pentrucă ne-ai dat unicul curaj
De a spune ceea ce gîndim
Fără ca pe frunte să ne treacă vreun nor

Tu, cel mai nobil aliaj
De hotărîre și sublim
Păstrat de cînd vorbeam liberi în For.

Ceea ce-mi place la tine
E că oricînd ești gata să-ți dai viața
Dar nu pentru a te salva
— Tu nu poți muri
Pentru că ești idee
Și încă una în acțiune —
Tu ești oricînd gata să te jertfești
Pentru a desăvîrși PATRIA
— A sacrificiului cea mai nobilă rațiune.

Te iubesc pentru că lupți pentru diminuarea suferinței
Și pentru că iubești alte popoare
Venerînd pînă-n adîncul vremii părinții
Și chibzuind pentru ultimul strănepot —
Prin acestea ești mare.

Eu am o fire de luptător ne-mblînzit
Neodihna mi-i singura stare
Dar sunt calm cum e-al lunii înalt răsărit
Peste zbucium de valuri amare.

Apelează oricînd la spada-mi lucind
De razele veghii nocturne
Peste cîmpuri și munți aripa-mi întind
Imnuri rostind lîngă urne.

De încearcă vreo umbră să-ți tulbure mersul
Mie să-mi spui și pe dată
În tenebra tenebrelor va fi spulberată
Cu inima mea ori cu versul.

Nu se va scrie în piatră ori foi
Gloria vremii aceste
Fără ca-n slove să nu fim amîndoi
În eternul prezent — și peste.

Slava e-a celor ce-n numele lor
Ai dobîndit prețuire
Ca bradul pe creste viteazul popor
Ți-a dăruit nemurire.

Florin Mihai PETRESCU

cronica literară

Liviu LEONTE

De la actualitate la istorie literară

Această masivă și bine organizată carte a lui Eugen Simion *) repune în discuție, cu autoritatea documentului care depășește interminabilul deziderat, necesitatea, dar și realitatea privirilor sintetice capabile să treacă literatura actuală din consemnarea foiletonului în perspectiva istoriei literare. *Scriitori români de azi* înseamnă, sub acest raport, și găsirea unei formule, departe atît de reunirea întîmplătoare a unor cronici, cît și de, deocamdată inexistente studii sintetice care ar trebui să fie ceva foarte nebulos, refuzînd tentațiile analizei. Soluția lui Eugen Simion revine de fapt la reunirea unor articole-comentarii de cărți, a căror însumare poate da, tematic vorbind, o imagine asupra actualității, asupra direcțiilor ei, dar ceea ce validează intențiile sintezei este însăși concepția acestor comentarii. Anume, ele par inițial scrise din perspectiva mai largă a unei posibile istorii literare, fără acea pulsație a momentului, cu frumusețea și cu marile ei riscuri de entuziasm sau negație. Nu am acum în față „documentele" justificative, dar impresia lăsată de volume este că Eugen Simion, păstrîndu-și atributele criticii sale, a trecut într-o fază mai calmă, de sistematizare și consolidare a valorilor, de explicitare a operelor care reclamă nu numai cîteva întîmplătoare sugestii interpretative, ci o privire metodică, de la înălțime. Cu alte cuvinte, criticul a ieșit dintre „scutierii unor talente în clipa, gravă și indecisă, a debutului", cum scrie despre un mai tînăr confrate, și s-a dedicat oficiului, nu mai puțin dificil, deși mai puțin spectaculos, al exegezei, al nuanțării și, în ultimă instanță, al demonstrației unor valori asupra cărora primul cuvînt a fost spus. Schimbare rezultată din abandonarea cronicii săptămînale care impunea un alt stil și o altă reacție, sau o modificare de optică, privind însăși rațiunea criticului și a istoricului literar?

Scriitori români de azi recomandă o istorie literară în capitolele dedicate evoluției poeziei și evoluției prozei. Ceea ce Eugen Simion numește evoluția criticii literare însumează, de fapt, o succesiune de profiluri, fără degajarea unor grupări pe generații sau stiluri. Mai evidentă este intruziunea istoricului în clasificarea sistematică, în evoluția poeziei. *Prelungiri* (T. Arghezi), *Continuitate și ruptură. Poezia evenimentului* (Zaharia Stancu, Eugen Jebelenu), *Momentul 45-46*, de la poezia boemei la resurecția baladei (între D. Stelaru și Ștefan Augustin Doinaș), *Formele satanismului modern* (A. E. Baconsky), *Buzduganul unei generații* (N. Labiș), pentru ca următoarele capitole să treacă în revistă poezia generației post-labișene de la Nichita Stănescu la reprezentantele liricii feminine. La proză, primează stilurile, tendințele, întîmplător doar coincizînd cu criteriul generațiilor: *Proza poetică, Realismul psihologic, Proza de analiză, Eseul romanesc, Romanul pitoresc și baroc, Realismul artistic și vizionar, Proza fantastică, Comedia cuvîntului, Romanul ca document.* În majoritatea cazurilor, titlurile permit tratarea monografică a scriitorilor, iar absența unei cărți sau a alteia (motivul e, dacă am reținut bine, includerea în precedentul volum, *Orientări în literatura contemporană)* nu modifică imaginea de ansamblu. Montura rămîne, indicînd locul unde piesa, aflată în altă parte, urmează a fi transplantată.

Așa cum mărturisește, pentru Eugen Simion, critica e un „sistem de lectură", pentru a descoperi „figura" spiritului creator. Criticul face un „demers", echilibrat și distant, punînd mereu între el și operă tăișul unei lucidități care împiedică revărsările afective. El folosește, cu același echilibru, un evantai de procedee aparținînd criticii tradiționale sau mai noi, cum ar fi sugestiile psihanalitice frecvent puse la contribuție. Impresia generală este de inteligență critică dominatoare și creatoare a unui stil. Pînă și florile metaforice care învîrstează pagina critică apar tot ca un exercițiu al inteligenței. Intenția criticului e de a deschide prin tăieturi sigure în corpul operei, cele cîteva direcții care ar putea-o epuiza în explicație. De aici, predominanța spiritului ordonator, sistematic. Astfel, pentru explicarea literaturii lui D. R. Popescu, sînt invocate trei elemente: gustul pentru mister și spectaculos, intriga bogată, poeticul manifestat în simboluri. Plecînd de la romanul *F*, criticul împarte și tipurile în două mari categorii: spionul (confident, martor) și ucigașul vorbăreț, imaginativ cu apetit de putere. Cheia poeziei fără mistere a lui Eugen Jebeleanu este găsită în primatul eticului și în cultivarea a două mari mituri: adevărul și istoria. Deși nu judecă în primă instanță, și lucrul este evident, criticul găsește destule corecturi de făcut, destule adevăruri de restabilit. Unele privesc ignorarea de către critică a unor evidențe, furată de inerția formulelor comode. Plecînd de la cazul lui Fănuș Neagu, elogiat de obicei pentru elementul senzațional, elementaritatea naturilor umane, Eugen Simion descopere în subtext cauza lipsei de idei. Prilej de a observa o confuzie între obiect (cartea, temele ei) și subiect (scriitor), spiritualitatea ținînd de cel de al doilea termen. Criticul servește o mică lecție, după model maiorescian: „Spiritualitatea trebuie s-o căutăm însă în straturile și substraturile cărții, în puterea ei de a da sentimentul vieții universale. Cine spune că Holban e mai profund, în cărțile lui despre intelectuali, decît Sadoveanu, iar Rebreanu mai puțin filozof, ca artist, decît Hortensia Papadat-Bengescu, gîndește superficial, pentru că, încă o dată, ceea ce intră în discuție e adevărul operei, puterea ei de a lumina abisurile existenței umane. *Adevărul psihologic* e altceva decît adevărul dedus pe calea speculației și, fără să excludă pe cel din urmă, forța spirituală a unei opere se judecă mai ales după primul. Pe scurt, spiritualitatea fără talentul de a citi în oglinzile vieții interioare e un nonsens în artă, iar acolo unde există un mare talent e cu neputință să nu fie, într-un fel caracteristic, și o spiritualitate ascunsă în zidurile operei" (p. 373–374). Altădată criticul are în vedere o stare generală a literaturii. Cartea despre prozatori a lui G. Dimisianu, critic afin prin intenții clasificatoare și panoramice, îi trezește reflecții mai generale. Lui Eugen Simion i se pare suspect „un fapt anormal, și anume că din zece cărți de proză, opt sînt ezoterice, parabolice, și numai două își propun a observa cu luare-aminte condiția de existență a omului de azi" (p. 551). Opinia, reflectînd un moment limitat din istoria literaturii contemporane îi stimulează reflecții despre condiția unei literaturi normale, despre condiția însăși a literaturii noastre actuale care propune valorile certe cuprinse în *Scriitori români de azi*. Astfel, ca să ne limităm la proză, exemplare sînt studiile cu deschidere monografică despre Marin Preda, la care criticul parcurge ceea ce numește „motivele intime", sau despre Al. Ivasiuc, unde criticul urmărește trecerea de la romanul eseistic la conștiința ubicuității scriitorului. Reflecțiile de ordin general, privind personalitatea scriitorului, raporturile cu opera sînt și ele prezente (la Geo Bogza sesizează că opera nu a cuprins decît o parte din ce a vrut să spună scriitorul, Zaharia Stancu, fără obsesia metodei, a creat totuși una), alteori tendința e de a restabili un echilibru tulburat de interpretările anterioare. Astfel, criticul simte nevoia de a afirma valoarea prozei scurte a lui Fănuș Neagu, oarecum eclipsată de *Îngerul a strigat* sau să-și formuleze opiniile despre *Princepele* prin delimitare de imnurile entuziast–partizane sau de judecățile pătimaș negative. Unele lucruri „se pot discuta", ca să-i folosesc diplomatica formulă de introducere a obiecțiilor. Trecerea directă a textului din revistă în volum la *Marele singuratic* nu mai asigură diferențierea valorii față de celelalte romane și creează falsa impresie a unei egalizări, în *Cunoaștere de noapte* nu caracterul aproximativ al trecutului izbește, ci faptul că el e trăit în amintire mai adevărat decît în momentul cînd era „prezent", la *Principele* „cheile" nu au ce căuta într-o discuție critică. Oricît am prețui *Cartea Oltului*, termenul de „capodoperă", de două ori folosit este excesiv, după cum „narațiunea încîntătoare" pare nepotrivit pentru *Îngerul a strigat*. Dar, peste disocierile sau rezervele posibile, rămîne convingerea unei seriozități și a unei siguranțe oferite de textul criticului. Eugen Simion, transmițîndu-ne încredere în scriitorii din cîmpul literaturii actuale, ne transmite încredere în propria sa judecată critică.

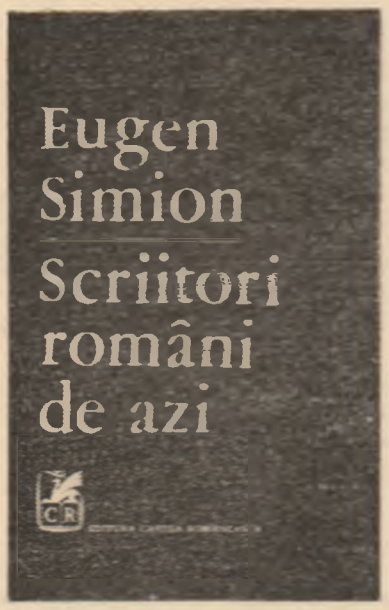

* *Scriitori români de azi*, Editura „Cartea Românească", 1974

fragmentarium

TUDOR VIANU și literatura română (III)

Const. CIOPRAGA

Deși n-a elaborat o istorie a literaturii concepută ca atare, Vianu acopere prin studii autonome secolul al nouăsprezecelea în cvasi totalitatea lui, iar din secolul actual selectează, într--un fel sau altul, principalele valori. La scriitori cu baze populare, precum Anton Pann, Creangă, Slavici ori Sadoveanu, filosoful culturii subliniază atent forme ale spiritualității naționale, o cultură de tip oral, pe marginea cărora emite considerații de reținut. Fără să fi dispus de o învățătură organizată, Anton Pann îl încîntă, fiindcă moralistul a avut „multă minte, finețe și haz". După această remarcă generală, intră în acțiune un Tudor Vianu cu orizont de comparatist. Cultura lui Anton Pann, continuă el, a fost „atît de vastă" și s-a manifestat „cu un debit atît de neistovit, în construcții obținute prin acumulări atît de uriașe, încît pentru a găsi un alt scriitor pe măsura lui, trebuie să-l căutăm printre vechii povestitori ai Renașterii, un Boccacio, un Rabelais, un Cervantes — scriitori care au reprodus în sinteze personale întreaga cultură populară a neamului din care făceau parte, sporită cu aluviunile depuse de înțelepciunea și fantezia altor multe neamuri, unele foarte îndepărtate și foarte vechi". Creangă, la rîndul său, este adînc înfipt în lumea lui, așa încît el o poate descrie, fără duioșii retrospective fără sentimentalitate, cu realism robust și umor împăcat"; comparate cu acelea ale lui Creangă, niciodată poveștile din folclor nu dispun de aceeași „preciziune și bogăție a descrierilor". Pe Slavici îl încadrează printre „marii creatori", situîndu-l alături de Eminescu, Caragiale și Creangă. Timpul nostru a modificat ierarhizarea, dar e drept că nuvelistul scrie „cu expresiile oamenilor lui", ca și autorul lui **Harap-Alb.** Vlahuță și Delavrancea, care aparțin mai degrabă secolului trecut, apar în comentariile lui Tudor Vianu ușor flatați. Timpul i-a **revizuit** și pe aceștia. Dintre scriitorii de tip erudit, Odobescu răspunde cel mai mult viziunii clasice a comentatorului, de unde zelul depus pentru „înțelegerea scriitorului și a operei lui". Precizînd că autorul lui **Pseudo-Kyneghetikos** s-a comportat ca un **„om de știință"**, însă nu unul „rece și abstract", că pentru el **„cercetarea"** a fost **„o formă a vieții,** o manifestare a temperamentului său iubitor de artă, de natură și de popor, deschis bucuriilor vieții, plin de umor în orice moment, o figură de învățat jovial și artist, cum au produs veacurile cele mai bune ale umanismului", Tudor Vianu își expune, indirect, propriile principii. Termenul de **cultură,** rostit de numeroase ori, face legătura între Odobescu și Hasdeu, pe acesta din urmă comentîndu-l separat ca poet. Să se observe, ca procedeu, înclinarea criticului de a găsi prin comparații succesive notele diferențiale: „Mult învățatul preumblat prin toate literaturile și arheologia lumii, este un om cu sevă românească și populară. Cunoaște țara și se bucură de înfățișările ei: înainte de Vlahuță, Hogaș și Sadoveanu, a dat geografia poetică cea mai întinsă a pămîntului nostru". Sub aspectul expresiei, Delavrancea, ca dramaturg, datorează mult lui Odobescu din **scenele istorice,** cunoscător al limbii cronicilor și al poporului".

De Alecsandri s-a apropiat de cîteva ori, dar numai pe anumite direcții. Cercetătorii din domeniul istoriei literare operează selectiv, potrivit unor criterii de valoare, notează Tudor Vianu (în prefața la **Arta prozatorilor români),** motivînd că istoria însăși „nu reține din trecutul pe care dorește să-l restabilească, decît faptele asociate cu o valoare și care au avut un viitor". Pentru Tudor Vianu, Alecsandri e în special autorul de **pasteluri** (deși uneori „numai spectator superficial al naturii"), autorul de legende, epicul, iar ca prozator, autorul notelor de drum: călătorul romantic. Nu numai concurența cu Eminescu și intelectualizarea ulterioară a lirismului au umbrit amintirea bardului, ci „lipsa osaturii de idei, o emotivitate fără rădăcini adînci", care explică ecoul palid în posteritate. La Eminescu frapează o tensiune dramatică în fața vieții; la Alecsandri „tumultul frenetic al voinței" e absent, lumea fiind înainte de orice **aspect.** Dacă Alecsandri se realizează în pasteluri, în legende și balade acestea probează că poetul „nu participă cu intensitate la subiectul său", păstrînd o **perspectivă,** o distanță necesară contemplației. Argumentul psihologic e întregit cu elemente etice și sociale. Eminescu vede natura ca spectacol esențializat, pe cînd Alecsandri nu caută în natură „înțelesuri adînci și simboluri", ci savurează „forța și adevărul lucrurilor concrete, chiar a celor mai mici". Argumentul istoric intervine la timp, pentru a-l situa pe poet în epocă. Urmează concluzia că autorul **Pastelurilor** (pictor și în proza memorialistică, solar și senzual), „trebuie să fie iubit și ca un om al vremii și al condiției lui", iar „adînca împăcare cu lucrurile, care îl face să le descrie cu liniște, este semnul unei înrădăcinări în lume de care noi dăm din ce în ce mai puțin dovadă"...

Un subiect permanent este Eminescu. Manuscrisele probează că opera poetului se ridică „pe substructura unei imense munci de laborator", prilej pentru critic de a sublinia caracterul „lucid" al creației lui și capacitatea de selecție „în imensul material al motivelor și inspirațiilor care i se prezentau". Oricît de interesante ar fi manuscrisele nedefinitivate și notațiile spontane, nu acestea îi reprezintă pe Eminescu, ci paginile care oferă expresia finită, „fructul copt al tuturor puterilor sale sufletești, culminînd în funcțiunile conștiinței active și clare". Exact opinia lui G. Ibrăileanu! La Tudor Vianu aspectul **calofil** al artei, legat de prezența unei **conștiințe active,** de munca obstinată în vederea atingerii desăvîrșirii, se opune experimentalismului superficial, în vogă la adepții spontaneității. Eminescu devine un argument inegalabil pentru a ilustra deosebirea dintre funcția **reflexivă** și cea **tranzitivă** a cuvîntului, la care esteticianul se referă cu alt prilej. Tranzitivitatea faptelor de limbă dintr-un vers precum: **„Apele plîng clar izvorînd în fîntîne"**, rămîne cu mult în urma intenției reflexive. Explicația e de mare finețe: „Căci nu știrea despre felul cum izvorăsc apele interesează în acest vers, ci acel înțeles emotiv și muzical al lucrurilor, precipitat în intimitatea subiectivă a poetului. Nu toți cititorii acestui vers vor putea realiza intenția lui reflexivă. Tranzitivitatea lui va scădea prin însăși dificultatea de a percepe acea semnificație muzicală a lucrurilor apărută poetului" **(Dubla intenție a limbajului și problema stilului).** Consecvent, sistematic, criticul recurge la instrumentele filologiei și ale stilisticii, utilizîndu-le în scopuri estetice. Despre limbajul poetic, în special despre armonia eminesciană, el a formulat observații fundamentale. Dacă la Eminescu „elaborația", travaliul, presupun eforturi îndelungi, acestea sînt perfect „mascate", nelăsînd vederii nici un indiciu. La alți scriitori, inovațiile în direcția sintaxei și a topicei au putut produce uneori impresia noutății, nu și pe aceea a fragezimii. Cînd vorbește de **miracolul eminescian,** Tudor Vianu are în vedere și noutatea, și prospețimea.

anul XXX

Cine se bate cu munții ?

Un reportaj de ION BELDEANU

„Și satul Broșteni fiind împrăștiat, mai ca toate satele de munte, nu se rușina ursul a se arăta ziua miaza-mare prin el".

(Ion Creangă)

Cu Chiriac trebuia să ne vedem la amiază. Așa stabilise primarul. „Sînt doi gazetari, vor să stea de vorbă cu tine", îi spusese la telefon. Dar Chiriac era pe picior de plecare, spre Crucea. Venea acolo directorul Posa, de la Cîmpulung, și încă cineva, probabil să viziteze șantierul, să intre în cîteva galerii. „Crede că pe la unu se întoarce", ne comunică el rezultatul convorbirii. Și telefonul sună iar. „S-a înecat ? Nu l-a împins nimeni ? Da. Astă noapte. Da. Ați cercetat cu de-amănuntul ? Doar n-aveam să-l păzesc eu. Și mai e în Bistrița ? A, l-ați scos. Da, era bătrîn și bolnav. Cine știe de ce o fi făcut-o ? (Pauză). Auzi, tovarășe Crețu, îl știi pe șoferul care s-a izbit de gardul de la noi ? Ia verificați ! Eu o să blochez o dată trecerea pe-acolo ! Bine. Da. Bine. Noroc !".

Nici primarul Costache nu putea fi abordat. Trebuia să iasă cît mai repede din birou. Motoreta îl aștepta afară, în curte. Se afla prins pînă peste cap cu achizițiile de cartofi. Îl întîlnisem seara, la Consiliu, repartizînd echipele pentru a doua zi. Coborîsem pe ploaie la Broșteni, și A. se plîngea că-i colcăie apa în pantofi (avea pantofi de vară, perforați), apoi intrasem să ne interesăm de vreo posibilitate de cazare.

— Vă duce dumnealui la cameră oficială de la Blocuri ! Primarul arătă spre cineva oprit în prag, ascultător, gata să-i îndeplinească ordinul. Ai adus cheia ?, mai făcu spre acela. Bine, condu-i te rog, și ne expedie grăbit. Aștepta legătura cu Suceava, observasem că ținea în față un tabel încărcat de cifre din care am înțeles că urma să comunice niște date cuiva de-acolo.

Pe dumnealui îl chema Ștefan Rusu. Vorbea cu o anumită grijă de șeful lui, adică de primar, relatîndu-ne că „de la șase e-n picioare" și că „numai as-noapte s-a întors de la o ședință".

— Nici n-o fi mîncat. Unde mai are chip ! Toți îl hărțuiesc într-o parte și-n alta. Călca prin băltoace, ferit de cizmele de cauciuc și îi tot da mereu „Acușica ajungem !", observînd mutrele noastre morocănoase după drumul lung pe care-l făcusem, coborînd Puzdra printre serpentinele amețitoare, învăluite de-ntuneric.

Cartierul minier se ivi de după primele case, imediat ce lăsarăm în urmă ulița principală, încă neasfaltată. Contrastul era evident : la numai cîțiva zeci de metri — un mic orășel plantat sub coasta muntelui. Clădiri cu cîte patru nivele, asemănătoare celor de la Ostra. „Acolo e restaurantul cu autoservire, dacă vreți să mîncați ceva", făcu Ștefan Rusu arătînd în dreapta, spre vitrinele scăldate de o albă lumină. „Și cofetăria, și magazinul alimentar. Tot ce doriți", mai adăugă însoțitorul, mîndru de informațiile ce ni le furnizase.

Acum aveam tot motivul să mă grăbesc pentru a-l găsi pe Chiriac. Știam atît despre dînsul : că e șeful sectorului de explorări și prospecțiuni geologice, deci omul care-mi putea vorbi despre ceea ce se petrece cu munții Bistriței.

Oprim la Consiliu. Clădirea e pustie. Căutăm vreo ușă deschisă (s-a făcut între timp frig) fără rezultat. Pașii sună dogit pe coridoarele goale, a scîndură cu beci dedesubt. Ieșim. Pe lîngă noi gonesc zdrăngănind autocamioane și basculante stropite de noroi. Se duc spre Barnar, altele opresc dincolo de pod, la Coloana auto. Bărbați cu căști de protecție se revarsă dintr-un autobuz pe care stă scris convenție. *Sînt obișnuitele curse miniere ce fac legătura cu punctele de lucru răspîndite de-a lungul Bistriței. Mulți dintre ei apucă pe aleea ce duce la „Blocuri".*

Puțin mai încolo, circulația devine anevoiasă. „Drum în lucru" avertizează tabla indicatoare postată într-o rînă. Șoferii opresc motoarele și așteaptă semnalul de trecere. Sub mal, pe marginea apei, un concasor ronțăie pietre. Departe, se zăresc petele galbene, mișcătoare, ale grederelor și buldozerelor. Banda de bitum înaintează încet și sigur.

Stradă cunoaște forfota după-amiezelor cu întoarceri de la muncă, salturi convenționale între amici, neveste precipitate după cumpărături, întîlniri fixate în fața cinematografului. E un amestec de rural și urban, de expresii și chipuri ce nu deranjează și nu se deranjează. Localnicii, puținii localnici „neconvertiți la asaltul industriei" (după formularea lui A.) își văd mai departe de vechile lor îndeletniciri.

Cînd revenim la Consiliu, asistăm la următorul dialog :

— Ce facem cu vitele, că nu mai vine nimeni ?

— Ce să faceți ? Duceți-le acasă ! Cine v-a pus să asteptați pînă acum ?

— Păi, am vorbit cu Satu Mare, cu ceapeul, și a zis că a plecat mașina încoace la trei fără zece.

— Crezi că dacă vine o să vă ia vitele așa, noaptea ?

— Da' ce, eu nu știu... Trebuie cîntărite, întocmite actele, că eu (se-ntoarce spre mine), îmi dați voie, am fost agent veterinar, mă pricep. (Individul poartă pălărie, canadiană și, după buna dispoziție ce și-o manifestă, pare puțin „încălzit"). Dacă nu-i și nu-i, le vînd altcuiva, că am cui.

— Dumnectale cine ți-a zis să chemi oamenii ?, intervine iar primarul Emil Costache.

— Doctoru'. M-a făcut delegat și-am stat aici de dimineață.

— Nu cred.

În ușă apare un moșulică, mic de statură, sfios. Scoate pălăria — e pleșuv — dar cînd încearcă să deschidă gura, cel ce se recomandase fost agent veterinar îl întrerupe fără drept de replică.

— Gata, hai acasă ! Că nu mai vine.

Moșul nu se lasă dumirit („Adică cum, am stat degeaba ?") dar negăsind nici un răspuns, iese escortat de celălalt.

Creșterea animalelor, îndeletnicire tradițională alături de cea de tăietor de pădure, a rămas — după cum ne confirmă tovarășul Costache — „o treabă de care se mai ocupă astăzi, în deosebi, bătrînii și femeile".

— Dar nu neglijabilă, ne atrage atenția primarul. Anual, comuna noastră contribuie cam cu două mii șapte sute de bovine și cinci sute de tăurași la fondul central al statului. Noi chiar avem datoria să sporim efectivul existent, să gospodărim cu folos pajiștile și pășunile alpine, să facem adăposturi și tabere de vară cît mai multe și mai convenabile.

De fapt, Broștenii înseamnă o repetare a mutațiilor produse la Ostra. Actul inițial e legat de începerea cercetărilor geologice. Prin 1952. A urmat, ca și acolo, o perioadă de așteptări și incertitudini, pînă cînd s-a declanșat avalansa. locurile patriarhale de pînă atunci intrînd deodată în febra marilor deschideri novatoare. Oameni necunoscuți și mecanisme ciudate răscoleau munții, croiau căi spre adîncurile misterioase, schimbau ordinea firească știută dintotdeauna.

Cea dintîi modificare pe care o aduce infuzia industrială este reprofilarea ocupațiilor. Meritul captează și la Broșteni interesul băștinașilor. Mulți pleacă să-și ofere serviciile, schimbînd odată cu uneltele felul de viață. În cîțiva ani, fiecare familie, din Gura Holdei și pînă în Cotîrgași, numără printre membrii săi cel puțin un miner sau un lucrător cu profil apropiat. Copiii acestora pleacă spre școli specializate în noile meserii.

Ritmul rapid de cuprindere a forței de muncă, dinăuntru și dinafară, operează transformări structurale. Pe toate planurile. A construi devine un verb cu finalitate directă. Mai întîi apare un bloc, apoi altul și altul. Între ele se toarnă asfalt, se așează alei. Pe urmă se ridică o centrală termică, o brutărie, o școală. un impozant local de poștă. Populația se dublează.

Așa se naște orașul de azi și de mîine, pe care primarul Emil Costache îl și vede ivindu-se, suplu și cochet, printre colinele verzi, îmbietor loc de popas și centru muncitoresc, oglindindu-și profilul de navă năzdrăvană în undele Bistriței.

În cea de a doua zi am dat și de Laurențiu Chiriac. Clădirea servise un timp drept sediu al unității forestiere : ușile și tocurile ferestrelor mai păstrau, ca dovadă, culoarea verde. Treptele ce duceau la etaj erau tocite, pe alocuri rupte. Am urcat, strecurîndu-mă printre cei ce coborau vijelioși, gata să mă izbească de pereți, porniți parcă într-o pasionantă cursă de urmărire. Curtea zumzăia de huruitul motoarelor, s-auzeau glasuri aspre, chemări și izbituri de uși.

Trebuia să mai aștept. Oamenii intrau, întrebau ceva, raportau unde au de gînd să pornească ori cereau să li se aprobe cutare materiale și plecau ; alții n-aveau nimic de spus, așezau pe masa șefului foi de transport, adrese și tot felul de situații, așteptînd semnătura de rigoare, după care dispăreau înghițiți în aceeași alertă matinală.

Cuvintele circulau încoace și încolo, în replici scurte, nervoase. „Compresorul la Pîrîul Cînelui", „La niște supape", „Ai grijă de sonda cinci", „La galeria 18 nu-i nevoie", „Bordeianu să aducă motorul". Abia că nu pricepeam nimic. Doar un singur dialog mi-a reținut atenția :

— Trimite-l pe Sadoveanu la mine !

— L-am văzut mai devreme, acu nu știu...

— Du-te și-l caută !

Dar spre mîhnirea mea, poate și-a lui Chiriac (din alte motive), cel chemat nu era de găsit. Mi-ar fi plăcut să-l cunosc pe manipulantul ce purta asemenea nume.

— Așa-i la noi dimineața. Pe urmă se răspîndesc care încotro, încearcă o scuză Laurențiu Chiriac, zîmbind amabil, după ce zarva se mai potolește. Ce-aș putea să vă spun ? Se ridică, iar se așează și continuă. Șantierele noastre au un specific aparte. Așa, ca arie de cuprindere, dacă iau în considerare și Călimanii, ar fi vreo 150 de kilometri. Punctele de lucru sînt dispersate, unele chiar în malul Bistriței, altele pe vîrfuri, la peste o mie de metri altitudine. Săpăm, forăm, deschidem galerii. Cam asta facem.

Reporterul poate rămîne dezamăgit de multe ori după primele răspunsuri ale interlocutorilor săi. I se spune despre cutare, vezi e un tip interesant, a făcut și a dres, și el așteaptă întîmplarea, motivația ei, împrejurările în care s-a consumat. Privite dinlăuntru, din postura de realizator, faptele își păstrează dimensiunea reală, concretă.

Laurențiu Chiriac spune : „Media de înaintare în fronturile de prospectare variază între șaizeci și optzeci de metri. Două brigăzi au reușit să scoată și peste o sută".

Sau : „La Pîrîul Șarpelui executăm un puț vertical. Ne vom duce cu o sută cincizeci de metri sub nivelul Bistriței. Se lucrează dificil, sînt roci și mai dure și mai slabe dar trebuie s-o scoatem la capăt". Ce poate fi deosebit ?

Și mai spune : „Eu știu că în orice oră din zi sau noapte pot fi anunțat că la Arșița, la Pîrîul Ursului, sau în orice alt punct s-a defectat o sondă, a căzut linia electrică, nu merge motocompresorul. Iau măsuri, intervin pentru ca fluxul tehnologic să reintre cît mai repede în normal. Asta mi-e datoria".

Ce mi se pare ieșit din comun ? ! Vreau ceva aparte ? Bine.

— Pentru noi există, într-adevăr, un moment greu : atunci cînd amplasăm un nou șantier. Geologul, se știe, descoperă un afloriment și zice — „aici îmi așezați o sondă". Or, nu e atît de simplu să urci un asemenea utilaj pînă unde numai cu pasul poți ajunge: fără drum, prin hățișuri, prin păduri, de la pom la pom, folosind scripete, instalații improvizate. Cînd am dus sondele în Călimani, bunăoară, a fost nevoie să urcăm tocmai pe la Toplița, pe partea cealaltă a masivului.

Și o întîmplare totuși ? Iată și o întîmplare.

— Nu e vorba de mine. Maistrul Petru Bordeianu o cunoaște mai bine. În iarna lui '70, pe rețeaua electrică Barnar — Broșteni s-a produs o întrerupere de curent, ceea ce echivala cu întreruperea lucrărilor miniere în zona a treia Puzdra. Era și o vreme urîtă : viscolea. Rețeaua trebuia restabilită cît mai repede și pentru asta se cereau, pe drept cuvînt, eforturi deosebite. Bordeianu și-a luat băieții și-a trecut la acțiune. O parte a plecat din Puzdra spre Barnar, cealaltă din sensul opus. S-au întîlnit sus, pe creastă, unde se afla și defecțiunea. Se arsese un separator. A fost dus cu spatele pînă acolo. Toată intervenția s-a terminat în aproximativ două ore.

Cinci sute de bărbați, situați în același timp, în zeci de locuri în care, de cele mai multe ori, nu se ajunge decît luînd peptiș coastele abrupte, oferă o imagine opusă aceluiași număr de bărbați, aflați într-o imensă hală industrială. Dar să-i conduci, să-i faci să trăiască sentimentul colectivului în bătălia lor aspră cu muntele?

— Cum văd eu Broștenii de mîine ? Laurențiu Chiriac surîde (nu e o întrebare inutilă, oare ?), privește spre geam, spre piscurile smălțuite în socrele lui octombrie, și-și amintește de început, de Leșul Ursului și Aluniș. Era mai tînăr cu optsprezece ani și făcea drumul de-acolo, de la ieșirea din șut, pînă acasă pe jos. Cîteodată cu plutele... Mai umblau plutele pe vremea aceea și la Broșteni încă nu se întîmpla nimic.

Din volumul de reportaje *Destine din Nord*, în curs de apariție la Ed. Junimea.

POȘTA LITERARĂ

PETRU DUNCA : În genere, poeziile dv. sînt de bun augur pentru vîrsta pe care o aveți. Metafora e în multe rînduri surprinzătoare, inedită. Jocul asociativ vă fură însă adesea astfel că poemele, chiar și cele scurte, devin prolixe. Transcriu un fragment din **Am fost acasă** : „Fluture pe o petală de plai/ Sînt fiu crescut mai aproape de mine,/ Nerv ofilit al crinilor de mai (...)/ În pivniță zac/ Capete de șerpi cu trupul/ Adormit în nisipul de-afară./ Era iarnă cîndva/ În regatul unde laponul/ Căuta drumul/ Răsturnat în șoaptele/ Acelor copaci streini./ În casă ard aripile unui ceas acum/ Cobor din toamnă,/ Din iarnă, cu fiecare/ Turmă ce crește-n uliță și-n poartă/ Și caut ...'/ La grindă zace/ O doină uitată/ Într-un fluier bolnav,/ O lume de strune/ Precum sufletul meu./ Vai, poem încolțit din lumină/ Golește-mă de orice slovă/ Și dă-mi/ Din nou cămașa albă/ De unde se nasc florile./ Și dă-mi ținutul/ Unde înfloresc sărbătorile".

PETRE RĂU : Poezie făcută și nu născută. Întrucît întrebați dacă stilul pe care l-ați abordat e sau nu nimerit, vă voi spune că este într-adevăr „nimerit". Formulări de un snobism care vă depărtează la mii de leghe de poezie : **Iți număr împlinirea pasului/ Pe tavanul dubitabil ; ropot de auricole/ nestăvilit/ de nepăsarea ta ; un clinchet surdin ; ieri mă temeam/ să picotesc cu pieptul spre tine** etc. Un ton ceva mai firesc, pe care ar trebui să-l cultivați în continuare, în **Dorința și E timpul.**

MIRCEA BUJOR : Aveți o adevărată voluptate a complacerii într-o atmosferă saturată de parfume vechi, de „cețuri blînde" și o ironie care pulverizează savurarea unei astfel de stări confortabile. Evitînd mișcarea în gol a cuvintelor și urmărind mai exigent logica internă a poemului cred că veți izbîndi.

VALERIU MARDARE : „Nu se mai văd pe cer, ca altădată/ Enormii, albii vălătuci de vată/ Se face, cum vedeți, economie/ Au fost trimiși pachet la farmacie". Cînd ați scris aceste versuri probabil că traversați o perioadă de secetă.

POETUL — Iași : De ce atîta modestie ? Poeziile trimise v-ar putea suporta semnătura.

VIRGIL PANAIT : Același nivel meritoriu, același circuit închis al cuvintelor care numesc o stare lirică și nu o crează. Aștept cu neclintită speranță desprinderea.

ȘTEFAN PAHON : În nota obișnuită. O mențiune pentru **La ora** (minus finalul).

PETRE P. MILU : **Invazia lăcustelor** e o povestire scrisă destul de cursiv, cu un patos al relatării care cade adesi în sentimentalism și grandilocvență. Prea multe reminiscențe din proza de acum două decenii (personajele sînt ireconciliabil „negative" și „pozitive"). Cît privește lucrarea anunțată, trimiteți un fragment (8—9 pagini).

VASILE DRAGUȘANU : Din ultimul plic se detașează **Prietenul meu, Sentință, Apropieri, Nocturnă**. Dar nu atît de decisiv încît să ceară investitura tiparului.

LUCIA COTAE : Mult balast în versurile dv., altminteri neliniștite, înfiorate de un halou liric autentic, însă insuficient de bine filtrat. Citabilă este această **Copilărie** : „În grota albastră a gîndului/ În rugina ce-mi arde pe umeri clipă de clipă/ Sălășluiește copilăria mea rătăcită// Și-n rămurișul nopților lungi/ O aud ca și cum o pasăre ar plînge/ Pentru cerul ei curs demult în pămînt...// La grota gîndului și sub pietre albastre/ De lacrimi sălășluiește copilăria mea/ Și nimeni nu-i să mi-o aducă// Pe neliniștea frunzei cînd apele tac...".

ATANASE STOICA PĂUNESCU : Trebuie să înțelegeți că poezia este totuși altceva decît ceea ce ați expediat dv. „unor instituții culturale și de stat și unor redacții cu nr. 518, 506, 507, 517, 446, 447, 516". Păstrați recipisele și uitați originalul.

ION NEGESCU : Constatări în limitele unei normale funcționări a simțului optic : „Aduce-a zvon nostalgic de primăvară iarba/ Care o văd cu ochii crescînd după topirea/ Celor din urmă pete de zăpadă".

I. AL. D. : **Inflorind sub uitare** nu semnifică și atît de demult așteptata înflorire a versurilor dv.

N. T

CORNELIU STURZU

intemeiere

Este o veche-ntrecere cu noi
Și frenezia celui care strigă
Cu friurile-n pumn, săltînd apoi
Cu fruntea-n vînturi, pe cvadrigă

Smuls dintre ierburi, doar mirajul sfînt
Din orizonturi, pe-un hotar de piatră.
Sub roți, pe dedesubturi, un pămînt
Se face lege și se face vatră

Din puritatea gestului pornit
Lumina se întoarce în lumină.
Noi alergăm de-atunci necontenit
Spre timpul care va să vină.

imn

În inimă o patrie se naște
Cu munți și dealuri, delte și cîmpii
În inimă doar ea se recunoaște
Netulburată-n noile-i solii

O țară-n inimă la fiecare
Ca o mireasmă dulce, de salcîm.
Rămîne-aici, sub stele tutelare
Acest nepieritor și sfînt tărîm

Eu pot să trec. Eu pot să fiu cununa
Ori rădăcina de stejar pot fi
În inimă e țara-ntotdeauna.
Cîți noi sîntem, atîtea Românii.

bărbații

Cum zilele se scurg în anotimp
Ca stropii galeși în pîriuri repezi,
Șuvița neagră se preface-n nimb,
Condeiul dintre degete îl lepezi...

Deschide ușa. Gînduri vechi zburați! —
Cum păsările fug din colivie
Mi-i casa încă plină de bărbați
Sosiți de-acum la mine-n ospeție

Vin unul cîte unul din genuni
Și alții după ei îmi calcă pragul
E obiceiul nostru din străbuni
Nicicînd să nu se termine șiragul

Bunici și tați, feciori și-apoi nepoți
Un neam întreg e-aici, în bătătură
Ei mă-nțeleg. Și-i înțeleg pe toți
Și mă cinstesc cu drepta lor măsură...

Iar zilele se scurg în anotimp
Ca stropii repezi pe sprînceana zării,
Șuvița neagră se preface-n nimb,
Bărbații mă veghează-n poarta țării.

incendiu

Un dor ce-l rătăcisem printre cărți
C-o azurie zare-ndepărtată
Eu te știam plecată-n alte părți
Ca o baladă-n timp, nerecitată

Și-a fost ca floarea care, înflorind
A doua oară, tandru-ntii se neagă.
Eu te cuprind, tu mă cuprinzi, eu te cuprind
Cu patima rămasă și întreagă

Și vin cocori și-n margini crește zi
Și lemnul patului înmugurise

Mireasa mea dintii, pe unde vii
Ard biblioteci și hărți și manuscrise.

interior de toamnă

Un ceas pe care nu mi l-am dorit.
Cărămizii migrații-n ramuri rare
Cu arborii rămași, de malachit
Și mîna-ntinsă pentru îndurare

Mi-a fost deajuns acest secret efort
De-a mai rămîne-n foi de calendare
Din care mi-am făcut o vreme cort
Sub putredele ploi, crepusculare

Golit e spațiul. Totul e depus
Rămîne-n aer locul pentru soare
Cînd trec molatec, vălurind pe sus
Mari sentimente, în peregrinare.

REBREANU
așa cum l-am cunoscut (II)

G. ISTRATE

În discuțiile pe care le aveam cu ceilalți colegi, veniți la liceul nostru de prin Moldova sau din Muntenia, dădeam o importanță cu totul deosebită faptului că romanul „Ion" își începe acțiunea în Năsăud, după cum nu uitam să subliniem, ori de cîte ori se ivea ocazia, că una dintre cărțile lui Rebreanu, și anume „Ciuleandra", a fost scrisă în întregime, la Maieru. Cu atît mai mult se găseau într-o situație de invidiat colegii proveniți din familii de intelectuali care l-au cunoscut pe Rebreanu și erau în corespondență cu el. Unele scrisori de-ale lui Rebreanu, adresate prietenilor năsăudeni, din perioada tinereții scriitorului, se păstrează în frumosul muzeu sătesc din Maieru

Interesul pentru opera lui Rebreanu ne-a fost stîrnit fără îndoială ,în primii ani de școală, mai mult pe linia patriotismului local. Nu țin minte ca vreunul dintre profesorii noștri, de limba română, să ne fi vorbit, în mod special, despre valoarea intrinsecă a cărților sale. Dar îmi aduc aminte cum, descoperind o relatare asupra unui conflict între localnici „din pricina imașului" (v. **Opere**, IV, 417), am pus-o imediat, în legătură cu articolul **Un proces multisecular**, publicat de profesorul nostru Virgil Șotropa, în revista **Arhiva someșană** nr. 13, Năsăud, 1930, p. 243—311. Trei ani mai tîrziu, problema era discutată și în presă. Existau deci condiții oarecum speciale pentru un scriitor care, ca Rebreanu, a urmărit, în **Ion**, conflictul pentru pămînt, în viața satelor ardelene din jurul Năsăudului.

De fapt conflictele de acest soi aveau să înceteze abia după al doilea război mondial

In frămîntările generale din rîndul țărănimii, pe care Rebreanu le-a urmărit cu deosebită atenție, asemenea întîmplări nu puteau decît să-i întărească hotărîrea de a le trata pe plan artistic și de a face să se audă, cît mai departe „glasul pămîntului".

Amintirea primei întîlniri cu Liviu Rebreanu este vagă. Eram elev în clasa a doua cînd a avut loc dezvelirea bustului lui George Coșbuc, în fața liceului nostru. Participam pentru prima dată la o asemenea sărbătoare, cînd am avut ocazia să ascult mai mulți vorbitori pe care îi cunoșteam numai după nume; printre ei Gh. Bogdan-Duică, Nicolae Drăganu și Ion Lupaș. Liviu Rebreanu a vorbit în numele **Societății Scriitorilor** și, printre altele, a spus: „Coșbuc a făcut revoluție în poezia românească. El a introdus pe țăranii noștri în poezie, țărani adevărați, cu păcate și calități mari, cu dureri și bucurii, oameni întregi. Pînă la el, în poezia românească țăranul era fantoșă de operetă sau martir de melodramă. Coșbuc l-a cîntat întîia oară așa cum este".

Au trecut, între timp, nouă ani pînă l-am întîlnit, din nou, de data aceasta la Iași, ca invitat al nostru, al studenților de la Facultatea de Litere, cînd a dezvoltat conferința **Iubirea în literatură**, publicată, mai tîrziu, în volumul **Amalgam** (p. 220—256). Textul din volum este însoțit, în notă, de următoarea informație: „Conferință ținută întîia oară în aula Universității din Iași" (p. 220), iar titlul ușor modificat, față de afișul din 1935: **Literatura și iubirea.**

Scriitorul a venit la Iași însoțit de doamna Fany Rebreanu, dar nu de la București, ci de la Vatra Dornei, unde a conferențiat despre Coșbuc. Afirmația mea este confirmată de următoarea informație extrasă din ziarul ieșean **Opinia** (marți, 28 mai 1935, p. 3, col. 3):

„Două conferințe"

...Societatea Studenților în Litere și Filozofie ..organizează pînă la sfîrșitul anului universitar încă două conferințe, importante atît prin subiectele alese cît și prin persoanele care le vor ține

Prima este a d-lui Liviu Rebreanu cu subiectul **Iubirea în literatură.**

A doua este a d-lui G. Topîrceanu, subiectul ales fiind: **Debuturi literare și revista Viața Românească.** D-nul Topîrceanu nu s-a fixat încă asupra datei ținerii conferinței. Dl. Rebreanu va vorbi în aula Universității, marți, 28 mai, ora 6 p.m. Marele romancier va sosi în gara Iași, cu trenul ce vine dinspre Pașcani, la ora unu și jumătate, în ziua cînd e fixată conferința, — unde va fi întîmpinat de studenții de la Litere..."

Fiind anunțați de sosirea lui, l-am așteptat în gară, cu un grup numeros de colegi și, la coborîrea din tren, am fost cel dintîi care l-am întîmpinat. A fost plăcut surprins cînd i-am spus că sînt năsăudean și a început să mă întrebe despre unii oameni de acolo. Am făcut, cu grupul întreg, o fotografie chiar pe peronul gării (o reproducem alăturat).

Conferința a avut loc, cum s-a putut vedea din anunțul din **Opinia**, în ziua de 28 mai 1935, în aula veche a Universității, și ea ne-a impresionat prin atitudinea științifică de care dădea dovadă Rebreanu. Nu era un orator propriu-zis, dar expunerea era foarte închegată și conferința a plăcut.

Din discuțiile de după conferință, cînd mi-a dat și un autograf pe volumul **Metropole**, am înțeles că îl atrăgea vechea capitală a Moldovei prin atmosfera europeană creată de „Viața românească" la care Rebreanu a colaborat începînd cu nr. 9 din 1911 și, mai ales, în anii 1920—1922. Își amintea, cu plăcere, că unele dintre primele recenzii asupra lui **Ion** au apărut aici, sub semnătura lui Tudor Vianu și Octav Botez, cum nu i-au scăpat cele cîteva rînduri ale lui Ibrăileanu din **Studii literare** (p. 62—63). Își amintea, de asemenea, cu emoție, de anii războiului, cînd a reușit să fugă de sub ocupația germană, din Muntenia, și să se refugieze la Iași. Mi-a și spus că ar vrea să vadă casa, din Păcurari, în care a stat în vremea aceea.

De Iași se leagă, într-un fel, și apariția romanului **Ion**, în editura **Viața românească**, după cum de aici și-a luat subiectul pentru romanul **Adam și Eva**, carte „lipsită de valoare", după părerea lui Ibrăileanu (loc. cit., p. 63), dar, totuși, cea mai dragă autorului ei (v. **Amalgam**, p. 59); „Pretextul romanului **Adam și Eva** e o scenă trăită prin septembrie 1918, la Iași" (**Amalgam**, p. 52).

Spre sfîrșitul convorbirii noastre, ne-am „întors" la Năsăud. M-a întrebat iarăși despre unii oameni de pe acolo, ca și despre unii dintre eroii cărților sale, în primul rînd despre notarul Stoessel (**Opere IV**), care, cel dintîi, i-a întins o mînă de ajutor lui Vasile Rebreanu, tatăl scriitorului, imediat după suspendarea din învățămînt și înlocuirea lui cu Teodor Zăgrean (vol. cit., p. 408—409).

După spusele lui Rebreanu (**Amalgam**, p. 42), printre numele păstrate, în roman, și nemodificate este și cel al lui Stoessel, care, se vede tot de acolo, l-a vizitat, la București, poate tocmai în vremea în care eu eram elev la Năsăud.

Imi dau seama că în aceste amintiri, sprijinite și pe anume pagini de istorie locală, care l-au putut influența pe Rebreanu în continuarea acțiunii și, mai ales, a unor personaje din **Ion**, cititorul nu va găsi lucruri hotărîtoare pentru o mai bună cunoaștere a procesului de creație din opera scriitorului. Istoria literară va reține, fără îndoială, foarte puțin din spusele mele. M-am gîndit, totuși, că în cazul unui scriitor realist, ca Rebreanu, elementele biografice, oricît de mărunte, nu pot fi indiferente cercetătorului orientat spre critica științifică. Nu-mi fac însă nici o iluzie și, în același timp, îmi dau seama că așa cum Ibrăileanu, care a copilărit la Bîrlad, unde trăia Vlahuță, a dat, pe alocuri, caracter de legendă portretului pe care i l-a făcut scriitorului preferat, tot așa eu mă voi fi depărtat, uneori, de realitatea pură și i-am împrumutat lui Rebreanu ceva din atmosfera care domina viața intelectuală a Năsăudului, în vremea copilăriei mele.

film

FRAȚII JDERI

Monumentala operă a lui Sadoveanu a fost întotdeauna pentru cineaștii noștri în aceeași măsură un punct de atracție și un motiv de teamă, un izvor al făgăduinței și un pisc pe care n-au avut curajul să-l escaladeze. Pentru că, pe cît e de mare scriitorul, pe atît de grea și riscantă e transpunerea sa pe ecran; maestru neîntrecut al verbului, Sadoveanu suportă greu transferul ideilor sale în alte forme de expresie, în teatru și în film. De aceea nici nu s-au produs pînă acum decît extrem de puține asemenea acte. Cinematograful nu s-a apropiat decît de „Mitrea Cocor", de „Neamul Șoimăreștilor" și de „Baltagul". Primele două au fost niște mari rateuri; doar „Baltagul" i-a prilejuit lui Mircea Mureșan realizarea unui film bun.

Acum, cineaștii și-au adus din nou aminte de Sadoveanu, animați mai ales de dorința de a reda contemporanilor, prin intermediul marelui ecran, figura de istorie și legendă a lui Ștefan cel Mare, cu prilejul unei aniversări: 500 de ani de la bătălia de la Podul Inalt (partea a doua a filmului, intitulată chiar „Ștefan cel Mare", va avea în centrul ei această mare bătălie).

Scenariul „Frații Jderi" a fost scris de Valeria Sadoveanu, Const. Mitru și Mircea Drăgan. Cum era și firesc, din marele roman, scenariștii au făcut o selecție de fapte și întîmplări, încercînd a păstra tonul și atmosfera atît de specifice și atît am zice noi — de intraductibile, intransferabile în altă artă decît cea a cuvîntului, măestrit slujită de Sadoveanu. Ce a trecut din carte în film? Cum s-a păstrat fiorul prozei sadoveniene? Trebuia să știm de la început și deci să acceptăm anticipat ideea că vom regăsi puțin din metalul prețios al cărții, că vom ofta după pagina sadoveniană care, în condiția ei de capodoperă, va fi rezistentă la orice încercare de topire și turnare în alte tipare artistice. Trebuia să știm de la început, pentru că sînt lucruri care nu se pot face oricît am voi să le facem. Scenariștii înșiși au fost conștienți de aceasta: „După niște luni de muncă intensă — zicea Valeria Sadoveanu într-un interviu — mărturisesc că sînt la fel de îndoită ca în prima zi. Mă refer la această veșnică piatră de încercare a ecranizărilor. Oricum ai face nu e bine. Dacă respecți litera cărții, nu e bine pentru că structurile literare nu sînt traductibile ca atare în structuri cinematografice. Dacă o încalci în favoarea specificului cinematografic, iar nu e bine și ți se strigă **Trădare!**"

Discuția de aici trebuie să înceapă, de la **cum** se cere transpusă pe ecran o capodoperă. Maniere sînt mai multe. Bondarciuc a rescris cinematografic pagină cu pagină „Război și pace" al lui Tolstoi, realizînd un film-mamut, în patru serii, iar King Vidor a făcut după același roman un film de dimensiuni normale, ambele pelicule avînd drept egal la existență și — cum se vede și aici — drept egal la referință. Problema este să se respecte spiritul și atmosfera cărții atunci cînd turnarea în film se face prin topire și tonul, stilul, sunetul specific al autorului atunci cînd se procedează la transcriere fidelă. Or, în cazul „Fraților Jderi", avem senzația că scenariștii, fără experiența necesară și timorați de monumentalitatea operei literare și de amintirea dominatoare a maestrului, au recurs la o cale de mijloc, adică au ales anumite secvențe din carte și le-au copulat prin artificii cinematografice (în asta stă, cred, colaborarea la scenariu a regizorului Mircea Drăgan). Procedeul s-a dovedit cam păgubos căci filmul pare foarte „subțire" (în sens de puțin), fără acea încărcătură emoțională aflată în fiecare pagină a cărții. S-a urmărit, firește, o curgere a acțiunii, o tensionare a ei, dar legăturile dintre secvențe se văd de departe ca niște inestetice avertismente ale inabilității. Drăgan e un regizor cu experiență, dar aici lasă impresia că s-a grăbit foarte tare, că a dat totul peste cap pentru a fi gata la data stabilită. Filmul lui e lipsit de fior și de măreție pentru că mimează fiorul și măreția. Ștefan cel Mare, deși corect interpretat de Gheorghe Cozorici nu-i, pe ecran, acea extraordinară prezență pe care o știm din istorie; scenariștii n-au știut să-i creeze o partitură (deși au recurs, în afara romanului, și la anumite note ale scriitorului și la sugestii din „Vremuri de bejenie"). Și celelalte personaje se află în suferință, cu excepția cuplului Ionuț — Alexăndrel care se bucură de bune interpretări Sebastian Papaiani și Ștefan Velniciuc) dar au și partituri bine scrise, deși Ionuț nu-i chiar cum îl caracteriza Sadoveanu („N-aveai de unde-l prinde și ce-i face. Era fluture, flacără, schimbător ca un pui de demon") actorul i-a găsit o expresie adecvată tonului general al filmului. Mai aproape de caracterizarea lui Sadoveanu și-a adus personajul Ștefan Velniciuc: „Era în figura cu mustăcioară bălaie ceva neliniștit și nesigur..."

Bune apariții au Colea Răutu (Gogolea), Geo Barton (Manole Jder), George Motoi (Dămian), Iurie Darie (Simion), George Calboreanu, Carmen Stănescu, Lucia Râpeanu, Marcel Anghelescu și alții. Dar Mircea Drăgan face mari concesii și greșeli în alcătuirea distribuției, rolul Ilisaftei și cel al soției lui Cristea Jder fiind repartizate unor persoane complet străine de orice idee de cinema (Sandina Stan și Ioana Drăgan).

Cu „Frații Jderi", cinematografia noastră nu și-a onorat datoriile față de opera lui Sadoveanu. Mircea Drăgan, fără a-și demonstra maturitatea artistică la care s-ar cuveni să se afle după atîția ani de meserie și după atîtea filme realizate, ne trimite dezinvolt înapoi cu cîțiva ani, pînă la „Neamul Șoimăreștilor" pe care îl ratase în 1964.

Ștefan OPREA

Scoarță moldovenească

O zînă a neștiutelor frumuseți din zestrea Muzeului etnografic al Moldovei a găsit timp să întoarcă cu degetele-i fermecate scoarțele așezate la păstrare în vrafuri inventariate asemeni unor foi de album al bunicelor noastre din alt veac. A cercetat și a ales vreo 40 din 400. De ajuns ca să transforme cu ele un hol oarecare din ultimul etaj, într-o somptuoasă sală de interior voievodal. Așadar, scoarțe centenare, selectate într-o paletă unitară a culorilor vegetale, ambasadoare ale zonei etnografice din mijloc de Moldovă, pot înnobila în sens estetic și ca mesaj autentic de viață o sală a unei contemporaneități ce se pretinde aservită tehnicii și modernului. Prin ce reușesc aceste păretare vristate, acoperăminte de laviță și covoare purtate să răzbune modestia așezărilor țărănești din care au fost culese și rudimentarele stative care le-au țesut acum peste o sută de ani? Să urmărim curgerea undelor limpezi de culori atît de armonios îmbinate încît sugerează vibrarea reflectării în apa mergătoare a orizontului domol de peisaj deluros, cu păduri somnoroase și flori timide; să ne umplem ochii de rafinamentul registrului cromatic, în care totul este șoaptă și gingășie; să cuprindem unitatea de ansamblu a interiorului transformat în iatac românesc cu străluciri tandre, odihnitoare, în care scoarțele mai tinere colorate chimic, anume așezate pe practicabile rotunde în mijloc, par niște vetre de jăratec și ne prilejuiesc o comparație edificatoare privind valoarea pieselor propriu-zise de expoziție; să ne lăsăm cuprinși de molcoma visare a culorilor filtrate prin milenii de simțire și vom înțelege cîtă sevă de viață românească închide în urzeala ei bătrîna scoarță moldovenească. Nici un nor de tristețe, nici o umbră de mîhnire declarată, doar ușoară melancolie, hrănită de lirism și o robustă concepție despre viața ce urcă din pămînt prin arbori și trece în oamenii acestui pămînt. Iar din arborele vieții, prin iubirea păsărilor perechi, metafora plastică e transferată în eternul viabil, desfășurîndu-se pe un registru copleșitor.

E o expoziție în care se cuvine a călca pe vîrfuri și a comunica în șoaptă, spre a nu destrăma taina închisă în sîngele vegetal dăruit potirului textil. Ea înseamnă de fapt reabilitarea scoarței moldovenești dintr-o arie geografică taxată de etnografi fără vreun specific și, totodată, readucerea în circulație a termenului propriu-zis. Scoarța — îmbrăcăminte vegetală, ne îmbracă interiorul, transferind în el poematica peisajului din jur. Și e totodată efortul de a urca la timpul prezent aceste uitate modele prin invitația adresată cooperativelor de țesut de a le prelua. Astfel, în această șezătoare a bunicuțelor venite din satele Botoșanilor, Sucevei, Romanului, Neamțului, Vasluiului, Bacăului și — bineînțeles — Iașului, așezate cerc în jurul vetrelor de foc viu, migălește de zor la gherghef o nepoată de nepot, încercînd să fure pe șevaletul-harfă cîntecul de „foaie verde" al scoarței atestate a aparține anului 1836 și inițialelor M. T. Probabil Maria se numea artista din Drăgușeni-Botoșani care acum 140 de ani scotea ultima suveică din urzeala scoarței: sigur Maria o cheamă pe lucrătoarea de la gherghef care a și bătut cu pieptenele primele fire din chenarul scoarței celei tinere.

Viața curge fără întrerupere asemeni vrîstelor de pe păretarul voievodal al Culturii.

Aurel LEON

Desen de Liviu RUSSU

MARGINALII

Locul peniței e în adevăr seducător, borangicul liniei despletind un caier nesfîrșit iar mișcarea ademenind imaginația.

Tînărul Liviu Russu ne propune cîteva crochiuri nervoase în care surprinde aspecte ieșene de un pitoresc pe cale de dispariție. Străzi vechi cu case stînd în proteze, siluiete doar sugerate, simbolizînd efemerul unor asemenea vestigii, îi oferă studentului de la Institutul de arte plastice din București motive pentru o grafică de finețe. E clar că ochiul său știe să vadă esențialul iar mîna i se dovedește agilă. Sînt, desigur, arpegiile unui artist în formare, dar ușurința cu care Liviu Russu „se joacă" desenînd, prevestesc un talent interesant pe care îl înfățișează în numărul de față prin cele cîteva desene reproduse.

★

Nu mai puțin de 30 de pictori și sculptori din Iași și Piatra Neamț a reunit marea expoziție colectivă care a itinerat prin orașele Skopje, Bitola și Kumanovo din R.S.F. Jugoslavia.

Săptămînalul „Kultunen Jivot" din Belgrad a acordat o pagină acestei manifestări artistice, remarcînd valoarea lucrărilor semnate de Ioan Antonică, Francisc Bartok, Iftimie Bîrleanu, Ion Buzdugan, Dumitru Căileanu, Nicolae Constantin, Dan Covătaru, Ana Covrig, A. Dinulescu, Dimitrie Gavrilean, Ioan Gânju, Val Gheorghiu, Leonard Ghiță, Dan Hatmanu, Iulia Hălăucescu, Vasile Istrate, Corneliu Ionescu, Mihai Mădescu, Zenaida Mădescu, Nicolae Matyus, Ioan Neagoe, Nicolae Păduraru, Ecaterina Poppa-Petrovici, Petru Petrescu, Adrian Podoleanu, Clement Pompiliu, Constantin Radinschi și Liviu Suhar. De asemenea, presa locală a ținut să prezinte cititorilor expoziția. Catalogul, realizat în condiții grafice superioare, e prefațat de Radu Negru.

★

Teatrul Tineretului din Piatra Neamț ne pregătește o surpriză plăcută: „Romeo și Julieta" de Shakespeare în montarea unui tînăr produs al clasei de regie din București. Aceasta însă după premiera cu „Valea rîsului", piesa inginerului Const. Munteanu de la Săvinești, recentă descoperire a televiziunii.

★

O bogată sesiune de comunicări consacrată celei de a XXX-a aniversări a Eliberării Patriei ne-a anunțat Institutul de Istoria artei de pe lîngă Academia de științe sociale și politice. Sesiunea a fost consacrată problemelor de istorie a teatrului românesc contemporan. În cadrul ei au prezentat comunicări: Ion Frunzetti, director al Institutului, Ion Pascadi, Letiția Gîtză, Mihai Nadin, Mihai Florea, Ileana Berlogea, Ana Maria Popescu, Ion Zamfirescu, V. Mîndra, Claudia Dimiu ș.a.

Inițiativa este binevenită, mai ales avînd în vedere elaborarea viitorul volum (IV), al tratatului de **Istorie a teatrului în România** care urmează a aborda perioada contemporană.

Dacă o asemenea discuție de mai larg ecou s-ar fi efectuat, cu roi chiar consultativ, și pentru volumul III al aceleiași lucrări (recent apărut) ar fi putut fi evitate acolo unele evidente și nedrepte aprecieri referitoare la teatrele naționale din Iași, Cluj, Craiova din perioada interbelică. Precizarea principalelor aspecte criticabile în acest sens urmează a se face, desigur, în recenziile publicate de către specialiști și pe care le așteptăm cu interes.

★

La Galeria „Simeza" (București) expoziția Tanasis Fappas ne-a impresionat prin fiorul adînc uman, de gingășie și prospețime care animă atitudini și gesturi descinse parcă din hieratismul greco-bizantin. Fuziunea este perfectă, datorită unui cromatism care vibrează fără stridențe, ca și stilizării mergînd de la incandescența formelor la vaporos. Pictura lui Fappas are gravitate și forță iradiantă, propunînd meditației stări fundamentale, tinzînd la înstăpînirea umanului, la mișcătoarea devoțiune față de ceea ce exprima sursele vieții. **Femeia** o aflăm invocată, în pînzele sale, mai ales în ipostaza maternă, copiii aduc o gravitate de un timbru aparte, înscriindu-se în zonele aceloraşi atitudini esențiale. Expoziția ne-a bucurat deopotrivă ochiul și inima, subliniind un rafinament al concepției care conjugă figurativul cu difuzul deschiderilor moderne spre idee și spre sondajul în adîncimile spiritului.

anul XXX

Importanța internațională a insurecției românești

Declanșarea insurecției naționale antifasciste armate în România, soldată cu răsturnarea dictaturii militare fasciste antonesciene, ieșirea țării din tabăra aceasta și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyste a fost considerată, din primul moment, ca una dintre cotiturile hotărîtoare ale celui de-al doilea război mondial. Comentariile și opiniile emise atunci de către posturile de radio sau de către marile cotidiene din țară sau străinătate cu privire la însemnătatea pasului României sînt prea bine cunoscute pentru a insista asupra lor. De aceea, în rîndurile de față, ne propunem să ne referim la modul în care sînt judecate **consecințele evenimentelor din România pentru desfășurarea generală a celui de-al doilea război mondial** în istoriografia străină. Nu ne putem referi aici la **întreaga istoriografie străină** consacrată problemei. După calcule cu totul recente, în prezent în lume apar anual circa 15—20.000 studii și cărți privind istoria ultimei conflagrații mondiale; față de o atare situație, sîntem siliți să recunoaștem că nu numaidecît parcurgerea, ci fie și catalogarea acestei imense literaturi reprezintă o activitate posibilă mai degrabă pentru creierul electronic. Limităm, de aceea, aria investigațiilor numai **la unele** dintre operele fundamentale ale istoriografiei mondiale a problemei.

Lucrarea **Istoria celui de al doilea război mondial**, datorată lui Kurt von Tippelskirch, se înscrie — după peste două decenii de la apariție (Bonn, 1951)— ca una dintre cărțile clasice ale istoriografiei războiului. Reeditată sau tradusă în numeroase limbi, cartea lui von Tippelskirch prezintă punctul de vedere german asupra desfășurării operațiunilor militare dintre 1939 și 1945; de altfel, autorul însuși, ca general, a comandat diverse unități hitleriste pe teatrele de război, iar între 1939 și 1942 a îndrumat serviciul de spionaj al **O.K.H.** Referitor la evenimentele din 1944, von Tippelskirch formulează interesante comentarii, care, în ultimă instanță, evidențiază suficient importanța izbucnirii insurecției la București. După ce insistă asupra ofensivei victorioase declanșată la 20 august 1944 pe frontul Iași—Chișinău de către Armata Roșie, autorul ajunge la momentul întoarcerii armelor de către România contra Reichului nazist. După opinia sa, acțiunea României a fost extrem de păgubitoare pentru Germania în general, pentru trupele hitleriste din Moldova îndeosebi. Ca urmare a ieșirii românilor din tabăra axistă — notează Tippelskirch — „frontul (hitlerist n.n.) s-a prăbușit, totul s-a transformat în haos. Pretutindeni unde frontul era ținut de armatele române, el a fost deschis și rușii s-au putut mișca liberi..." Și ca o consecință: „Armatele inamicului (U.R.S.S. — n.n.) se rostogoleau ca valuri uriașe și înghițeau din toate părțile forțele germane. Orice conducere centralizată (de către nemți — n.n.) a operațiilor militare a încetat, spatele a fost rupt". In consecință, Armatele 6 și 8 germane s-au retras peste Carpați în mare grabă, iar trupele sovietice au căpătat posibilitatea să înainteze mai rapid spre Ploiești—București, ceea ce corespunde întru totul realității istorice. Ar mai fi de reținut remarca lui von Tippelskirch că pierderea de către Hitler, curînd după 23 August 1944, a zonei petrolifere Ploiești a constituit „cea mai puternică lovitură" economică pentru Germania. Și această observație este perfect justificată; ca urmare a evenimentelor survenite în România, Reichul va fi lipsit, într-adevăr, pînă la sfîrșitul conflictului de cea mai importantă sursă de aprovizionare în combustibil lichid — produs absolut indispensabil pentru purtarea războiului modern

Aici este locul să relevăm că remarca lui von Tippelskirch referitoare la paguba imensă suferită de Germania prin pierderea petrolului românesc coincide cu punctul de vedere exprimat într-o altă lucrare reprezentativă a istoriografiei războiului elaborată de un grup de foști generali germani **Războiul mondial 1939—1945** (prima ediție Stuttgart, 1957). In volumul respectiv se precizează că, după 23 August 1944, trupele hitleriste din România s-au aflat dintr-o dată într-o situație extrem de grea și că pierderea regiunii petrolifere de pe Valea Prahovei a reprezentat, din punctul de vedere al economiei de război „cea mai grea și, se poate spune, cea mai hotărîtoare lovitură pentru Germania".

Cunoscutul și apreciatul istoric francez Henri Michel consacră, într-una din cele mai izbutite sinteze mondiale ale conflagrației dintre 1939 și 1945, două pagini evenimentelor petrecute în România în anul 1944. El este de acord că, în urma trecerii României de partea Națiunilor Unite, situația trupelor germane din România „a devenit critică" și că, în același timp, Armata Roșie a avut posibilitatea să acționeze în condiții mai bune. In atari împrejurări, generalii Malinovski și Tolbuhin, comandanții Fronturilor 2 și 3 ucrainean, au putut înfăptui în zona Iași—Chișinău una dintre manevrele „cele mai reușite din cursul războiului".

In domeniul istoriei militare a conflictului dintre 1939 și 1945, lucrările lui sir B. H. Liddell Hart au reprezentat întotdeauna o autoritate în materie. Istoricul britanic, el însuși militar de profesie, a fost — după cum s-a observat atît de nimerit — „căpitanul care i-a învățat pe generali" prin scrierile sale de tactică și strategie. In ultima și cea mai reprezentativă lucrare a sa — **Istoria celui de-al doilea război mondial** —, Liddell Hart insistă și asupra faptelor de pe teritoriul României din anul 1944. Astfel, el vorbește inițial în termeni elogioși despre ofensiva Fronturilor 2 și 3 ucrainene declanșată la 20 august 1944, recunoscînd însă mai departe că avansul rapid al Armatei Roșii a fost considerabil înlesnit de „confuzia generală" ce a domnit pe frontul german în urma cotiturii românești de la 23 August. Liddell Hart consemnează chiar că, dacă nu ar fi intervenit evenimentele de la București, tancurile sovietice nu ar fi acoperit în 12 zile distanța de 250 de mile și, în alte șase zile, încă 200 de mile, pentru a ajunge, mult mai repede decît prevedea programul stabilit, la granița iugoslavă în zona T. Severin. In condițiile semnalate — apreciază Liddell Hart — Armata a 6-a germană a suferit un dezastru cu nimic mai prejos ca în 1942—1943 la Stalingrad. Istoricul britanic mai relevă că ieșirea României din Axă a silit Bulgaria să ceară pace Națiunilor Unite.

Pînă acum, ne-am referit la opiniile exprimate de către unii istorici sau teoreticieni militari burghezi. Nu ne îndoim că nu este deloc lipsit de interes să cunoaștem și punctul de vedere al unor specialiști marxiști de peste hotare în privința rolului actului de la 23 August 1944 în desfășurarea ultimei conflagrații mondiale. In cele ce urmează, propunem să ne oprim doar asupra celei mai cunoscute contribuții marxiste închinată războiului — lucrarea oficială sovietică **Istoria Marelui Război pentru Apărarea Patriei, 1941—1945** (6. vol.). Evenimentele întîmplate în țara noastră în vara anului 1944 sînt expuse în capitolul 9 (din volumul al IV-lea), în cuprinsul căruia cititorul român poate afla știri extrem de bogate privitoare la evoluția operațiunilor militare pe teritoriul României în 1944; în lucrare se întîlnesc, totodată, considerații interesante despre Rezistența română, despre eroismul poporului nostru în timpul insurecției și al războiului antifascist ce i-a succedat. Atragem atenția, în mod deosebit, asupra celor spuse la p. 258, cum că guvernul sovietic „nu a avut cunoștință de preparativele făcute în România în vederea insurecției armate".

După opiniile acestor istorici străini asupra însemnătății actului de la 23 August 1944 pentru desfășurarea ultimei faze a războiului se impune să mai precizăm că:

Insurecția armată din August 1944 a fost un act curat românesc; ea a reprezentat punctul culminant al rezistenței antifasciste de la noi; pregătirea și declanșarea ei a incumbat unor largi forțe patriotice, sub conducerea P.C.R.; după izbucnire, prin programul și prin faptul participării armatei și a întregului popor român, insurecția a căpătat **un caracter național antifascist și armat.** Pentru pregătirea și desfășurarea victorioasă a insurecției, forțele patriotice din țară au ținut cont de succesele repurtate pe front de trupele aliate (îndeosebi de către cele sovietice), ca și de eșecurile forțelor germane. In desfășurarea celui de-al doilea război mondial, rolul insurecției din August 1944 se impune de la sine. **Cotitură marcantă** în războiul general, insurecția a reprezentat **cotitura cotiturilor** pentru ostilitățile din sud-estul Europei. Practic, după trecerea României de partea Aliaților, Hitler a pierdut Balcanii, importantă platformă strategică și sursă de materii prime. Pierderea sud-estului european a coincis cu retragerea Wehrmachtului în Vest. Astfel, simultan, drumul către însăși inima Reichului era deschis. Privită din această perspectivă, insurecția română a însemnat — e drept, la aproape trei luni distanță — corolarul debarcării aliate în Normandia. Ceea ce, pentru desfășurarea unui conflict de proporțiile celui de-al doilea război mondial, trebuie să recunoaștem că nu a reprezentat puțin lucru.

Gh. BUZATU

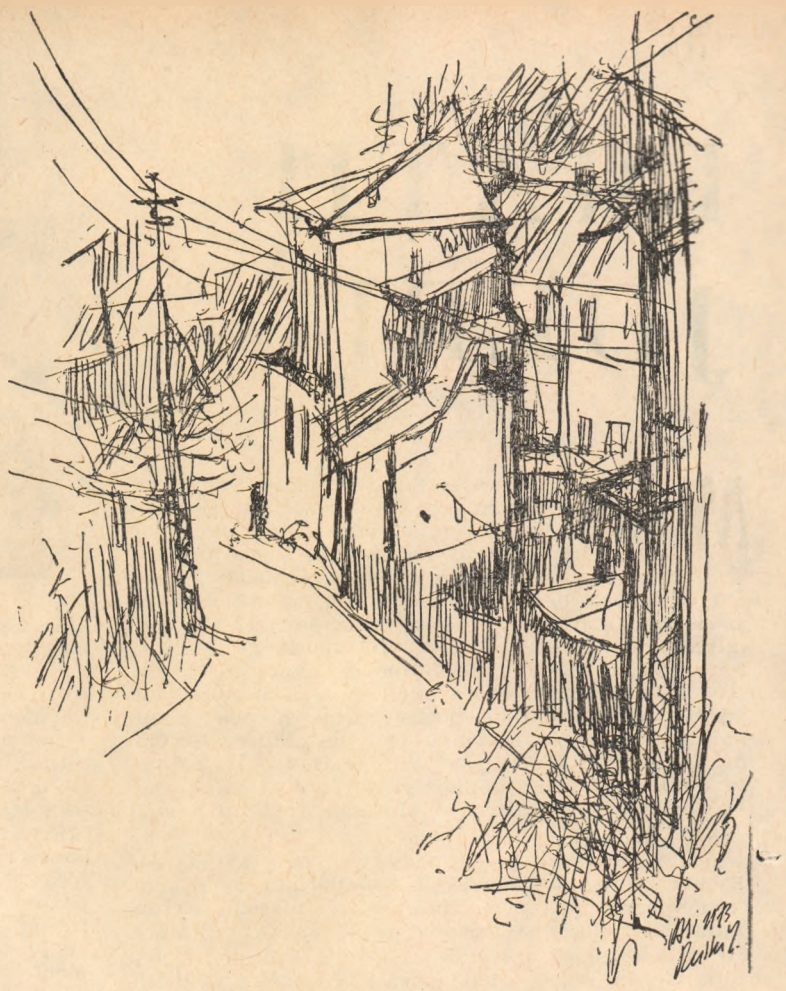

Desen de Liviu RUSSU

cartea științifică

o originală lucrare monografică

Revoluția tehnico-științifică contemporană care a schimbat profund modul de viață al omului pe planeta noastră, a fost provocată de dezvoltarea impetuoasă a științelor naturii, începînd cu secolul acesta. Chimia organică nu a făcut excepție, iar progresele înregistrate au condus nu numai la lărgirea și consolidarea bazei teoretice a acestei importante ramuri a științelor chimice, dar și la apariția unor noi domenii de studiu. Ilidele, combinații organice care, datorită anumitor particularități structurale, ne-ar îndemna să le considerăm „exotice", constituie în acest sens un exemplu recent.

Ca orice drum nou, chimia ilidelor *a căutat să-și creieze în primul rînd un cadru teoretic, care să grupeze și să explice faptele observate. Și, deși preocupările majore au rămas încă în bună parte de natură teoretică, unele aplicații practice au și început să se contureze ferm, ceea ce extinde considerabil interesul pentru această clasă de compuși organici.*

De aceea, se poate spune că volumul monografic Chimia N-ilidelor *semnat de Ion Zugrăvescu, șeful catedrei de chimie organică de la Universitatea din Iași, membru corespondent al Academiei, și de prof. univ. Magda Petrovanu de la aceeași catedră, umple un gol ce se resimțea nu numai în literatura de specialitate, autohtonă, dar și pe plan internațional. Cartea, apărută sub egida Editurii Academiei nu reprezintă doar o culegere monografică așa cum apar frecvent, și aceasta pentru că autorii, adoptînd o poziție critică față de rezultatele dobîndite de alți cercetători și de ei înșiși, imprimă acestui volum un caracter de netă originalitate. Datele științifice și interpretările diferiților specialiști sînt filtrate și analizate de pe o poziție proprie pe care autorii își permit s-o aibă ca buni cunoscători ai acestui domeniu. Din acest punct de vedere, cartea cîștigă o anumită personalitate care reprezintă un deziderat major și totodată un exemplu demn de urmat pentru autorii de literatură științifică.*

O altă însușire care ne oprește de a clasifica această lucrare drept simplă monografie, constă în aceea că ea oferă cititorului un bogat material de meditație. Capitolele și paragrafele sînt astfel redactate încît să nu suscite numai interes, dar să și dea de gîndit, să nască reflexii și poate dorința nemărturisită a cititorilor de specialitate înrudite de a deveni ei înșiși cercetători în acest domeniu. Intre altele, de exemplu, după citirea volumului se poate pune întrebarea dacă nu cumva teoria structurii, așa cum o cunoaștem astăzi, nu ar trebui revizuită și completată, sau dacă ceea ce înțelegem noi astăzi prin reactivitate chimică *n-ar fi necesar să capete o interpretare mai largă și, poate, mai unitară. In sfîrșit, un alt aspect pe care aș dori să-l subliniez se referă la expunerea și comentarea investigațiilor pe care autorii și colaboratorii lor le-au efectuat în domeniul chimiei azotilidelor în ultimul deceniu. La catedra de chimie organică a Universității din Iași, unde Ion Zugrăvescu și Magda Petrovanu sînt profesori, s-au studiat îndeosebi metodele de obținere, structura și reactivitatea ilidelor derivate de la N-heterocicli.*

Rezultatele atîtor cercetări originale, publicate în numeroase reviste de specialitate, au contribuit efectiv la adîncirea cunoștințelor în acest domeniu. Autorii sînt astăzi unanim recunoscuți pe plan internațional, iar școala de chimie organică a Universității din Iasi dobîndește, și prin lucrarea recent apărută, un prestigiu bine meritat.

Prof. dr. Ioan SCHNEIDER

Ecouri la „Săptămîna muzicii românești"

DIMENSIUNILE VALORII

„Românie, țară de vis" cantată pentru bariton, cor și orchestră de Vasile Spătărelu pe versuri de Florin Mihai Petrescu a marcat festiv și simbolic concertul de reschidere al ediției a II-a a „Săptămînii muzicii românești". Compoziția celor doi creatori ieșeni, deși redusă ca dimensiuni, a solicitat o amplă participare (orchestra Filarmonicii „Moldova" dirijată de Ion Baciu, corul „Gavriil Musicescu" și corul Operei de stat — dirijori Ion Pavalache și Anton Bișoc, solist fiind baritonul Visarion Huțu) constituindu-se astfel ca un cînt al întregului Iași întru sărbătorirea patriotică și muzicală. Reușit cînt! Insuflețit de un elan sincer, fără emfază și lucrat într-o țesătură sonoră vocal-instrumentală favorizînd o execuție entuziastă și plină de strălucire din partea tuturor participanților: solist, coriști, instrumentiști. Și astfel s-a deschis poarta spre un șir de zile luminate de sunete, alcătuind la rîndul lor un cîntec, mai amplu, mai cuprinzător... O simfonie în multe, multe părți, uneori foarte diferite, uneori chiar divergente dar făcînd parte în ultimă instanță dintr-un același organism: *muzica românească* — de ieri, de azi, de mîine. Tocmai pentru cunoașterea și aprecierea acestei muzici s-au inițiat aceste micro-festivaluri anuale care abia în timp cred că își vor dezvălui adevărata valoare.

Deci, în obiectiv creația componistică națională.

Deși raza de cuprindere s-a mărit față de ediția precedentă, cu toată strădania și bunăvoința, nu se poate cuprinde totul. Însă o panoramă a reieșit: s-a relevat astfel fenomenul muzical românesc între aspectul așa-zis „tradițional" și cel „experimental", într-o gamă destul de bogată de nuanțe intermediare în care o selecție valorică cu șanse de reușită indiscutabilă este destul de grea și riscantă deocamdată. Și totuși... mă voi opri asupra unor momente care mi s-au părut mai semnificative. In concertul orchestrei clujene, dirijat de Emil Simon, după „Cantilații" de V. Herman, „Intercalații" de C. Țăranu și „Scoarțe" de M. Moldovan, trei lucrări foarte interesante, foarte plăcut de urmărit în aventura parcursului sonor pe care-l propun cu o adevărată risipă de fantezie instrumentală și structurală. Concertul al 2-lea pentru orchestră de coarde de Sigismund Toduță a căzut ca un acord grav, impresionant în simplitatea sa austeră. Forța reținută, ceva adînc care pulsează dincolo de sau chiar în țesătura clară a acestei muzici a desfiintat cu un gest suveran tot ce fusese înainte. Corzile cîntau generos pe limba lor fără nici un artificiu, forma nu se voia nouă și totuși sunetele te prindeau în mreaja lor. Și-ți venea să te întrebi: „Există totuși o zonă a certitudinii? Există încă „creatori care azi să mai aibă succes în ea?"

Suita I-a de G. Enescu, în admirabila execuție a colectivului clujean (cred că una dintre cele mai frumoase ce se pot da acestei lucrări) a completat plenar starea psihică de împlinire. Un alt moment: execuția de către orchestra din Iași dirijată de Ion Baciu a Simfoniei a II-a de W. Berger. Forma, tradițională: orchestra valorificată după principii bine înrădăcinate și totuși ce nou părea totul! Ce grandoare, ce bogăție de conținut: o muzică ce te face să vibrezi spontan cu toată ființa. Am trăit și fenomenul invers. In programul prezentat de cvartetul ieșean „Voces contemporanae", bine ancorat în melodica populară, foarte pozitiv în intenții și parcă, de la un moment dat prea „cuminte" în soliditatea sa arhitecturală, cele două cvartete de Vasile Spătărelu și Sabin Pautza au adus o undă de proaspătă tinerețe, fie prin noile soluții formale propuse, fie prin noi modalități de valorificare a melosului românesc. Și pentru că a venit vorba despre acești compozitori (la care trebuie adăugat și numele lui Anton Zeman, prezent și în actuala „Săptămînă a muzicii românești" cu mai multe lucrări dintre care „Izvoade II" mi se pare a fi cea mai valoroasă) cred că merită reliefată coeziunea de grup, în ciuda trăsăturilor net distinctive ale talentului lor. Mai trebuie subliniată atmosfera de seriozitate imprimată clasei de compoziție de la Conservatorul „George Enescu", prezentă și ea prin lucrările celor mai tineri compozitori. Intr-un concert în cadrul căruia trebuie remarcat aportul pianistei Mihaela Constantin și al violonistului Ștefan Lory, Cristian Misievici a prezentat cîteva miniaturi instrumentale (creionate cu sensibilitate, bună intuiție a îmbinărilor timbrale și o spontaneitate, abil adaptată canoanelor formale de școală) iar Viorel Munteanu o sonata pentru vioară și pian (lucrare de largă respirație vădind deja o bună cunoaștere a resurselor expresive a celor două instrumente precum și o sănătoasa disciplină constructivă). Dintre lucrările executate de formația Grup 3 X și apoi de flautistul Voicu Vasinca, m-aș opri asupra compoziției lui Aurel Stroe „Grădina structurilor" executată doar fragmentar. Cred că a fost piesa cea mai... „ermetică" deși, exceptînd subtilitățile de construcție perceptibile la o analiză de detaliu (cu eventuale explicații) coloana sonoră se prezenta destul de limpede în articulațiile ei. Nedumerirea lua naștere (aici mai mult decît la toate celelalte lucrări) cu privire la atitudinea psihică ce se cerea adoptată, pe care probabil că Aurel Stroe ar fi dorit-o și care nu s-a putut naște firesc decît, poate — sub forma unui refuz de participare sau, prin speculație pur cerebrală. Se mai pune însă problema, în cazuri similare, și a șocului auditiv care poate determina un reflex fiziologic (de apărare?) de respingere, chiar în cazul în care cerebral există o atitudine de bună voință implicînd efortul de înțelegere, de acceptare. Și totuși, simt că aceste căutări sînt necesare, că în cazul unui Aurel Stroe, Ștefan Niculescu, Myriam Marbé, Liviu Glodeanu, Mihai Moldovan etc. sînt deja convertite într-un limbaj specific, uneori extrem de expresiv. Mai simt însă că nu vor rezista decît prin solidă racordare la trunchiul spiritualității românești (înțeleasă nu numai-decît sub aspectul strict-folcloric) nu ca plante parazitare ci naturale, sănătoase, hrănindu-se din rădăcini adînci.

Liliana GHERMAN

LA SFÎRȘITUL UNEI MANIFESTĂRI DE PRESTIGIU

Ascultînd muzica inspirată, vizionară a **Simfoniei de cameră** de George Enescu în concertul de închidere a celei de a doua ediții a „Săptămînii muzicii românești" (Iași, 3—10 mai 1974), ne-am amintit observațiile făcute de marele artist, în urmă cu peste patru decenii, cu privire la dezvoltarea mișcării muzicale din patria noastră: „...Am toată încrederea în destinele tinerei muzici românești. Avem talente destule, le-au lipsit numai încurajarea și prilejul să se manifeste". Ce luminoasă bucurie să constatăm astăzi, nu numai multiplicarea talentelor care se afirmă cu vigoare și prestigiu în viața muzicală, ci și existența condițiilor necesare dezvoltării unei mișcări artistice corespunzătoare cerințelor societății românești contemporane! Condiții încurajatoare care au determinat și organizarea festivalului muzical ieșean. Reunind, în această veche cetate de cultură, forțe interpretative de primă importanță — corul „Madrigal", condus de dirijorul Marin Constantin, orchestra simfonică a Filarmonicii de stat din Cluj dirijată de Emil Simon, cvartetul „Musica", alături de formațiile muzicale ieșene — care au prezentat iubitorilor de muzică o parte însemnată a celor mai valoroase creații românești, totodată, realizînd o dezbatere a problemelor actuale privind dezvoltarea cercetării muzicologice, acest festival a propus un adevărat bilanț, a oferit o privire de ansamblu asupra culturii noastre muzicale. O primă concluzie se impune cu pregnanță: avem o puternică mișcare muzicală, care, în condițiile de astăzi, duce mai departe bogate și valoroase tradiții, impunîndu-se prin originalitatea modalităților de afirmare și prin profunda, intima legătură cu viața și aspirațiile poporului nostru. In acest context, Iașul, depășind complexe provinciale, se găsește astăzi în avanscena mișcării muzicale, exprimînd, cu maturitate și fervoare, idei estetice și organizatorice, demonstrînd nevoia unor acțiuni de anvergură pentru mai buna cunoaștere, valorificarea critică și progresul culturii muzicale românești.

In această direcție, alături de eforturile interpreților — și este momentul să menționăm încă o dată aportul considerabil al dirijorului Marin Constantin și al corului „Madrigal" la dezvoltarea modernă a școlii interpretative românești — un rol însemnat revine muzicologiei și, cu deosebire, criticii muzicale. A depăși perspectiva îngustă, a se avînta în confruntări îndrăznețe contestînd nonvalorile și sprijinind cu patos și încredere, cu gravitatea unei răspunderi patriotice, creațiile muzicale de autentică valoare artistică, iată ce dă sens major criticii muzicale. Dar, deschizînd drumurile cercetării fundamentale, critica muzicală trebuie să realizeze — și realizează de multe ori — acel climat de interes și cultură care să favorizeze înțelegerea și dezvoltarea creației.

In sfîrșit, o altă concluzie impusă de numeroasele lucrări interpretate în cadrul „Săptămînii muzicii românești", se referă la activitatea componistică. S-a putut observa, mai întîi, atitudinea angajată a compozitorilor, afirmată în lucrări de o elocvență expresie artistică și cu un conținut dedicat marilor evenimente ale acestui an, sau fericirii și înțelegerii umane. Am audiat, apoi, lucrări în care compozitorii își propun noi modalități de valorificare a tradițiilor folclorice sau noi principii de organizare a discursului muzical. Toate acestea demonstrează vitalitatea și nivelul ridicat al culturii noastre muzicale, originalitatea ei constînd — după cum afirma recent compozitorul Ion Dumitrescu — „în permanenta tendință de împletire a tradiției cu nevoia firească de înnoire, în scopul realizării unor sinteze expresive care să dea glas înaltei spiritualități a poporului nostru". Pentru asemenea motive festivalul muzical organizat la Iași a fost apreciat drept „o manifestare de prestigiu", „o sărbătoare a muzicii românești". Asemenea aprecieri sînt măgulitoare. Ele stimulează și obligă. Obligă, în primul rînd pe muzicienii ieșeni, dar și întreaga mișcare muzicală din țara noastră pentru care „Săptămîna muzicii românești" a devenit o tribună de afirmare și un fenomen de referință.

Mihai COZMEI

SPORT

O scrisoare de ne-dragoste

Răsunătorul 0—3 de la Cluj m-a dus cu gîndul la „Dinamo" București. E-o echipă cu destin ciudat. A cîștigat titlul, dar nu ne-a convins că îl și merita. Posedă cei mai valoroși internaționali — cu toate acestea, echipa nu-i iubită. Zecile de mii de spectatori prezenți la meciul cu „Universitatea" Craiova s-au îmbulzit în tribunele din Șoseaua Ștefan cel Mare în primul rînd din curiozitate și abia în al patrulea rînd din dragoste pentru clubul „Dinamo". Desigur, afirmația este absolut de neverificat și lesne de contrazis: probabil că, pe micul ecran, grupul strîns de suporteri ce agitau steagurile roșu-albe arăta clocotind de entuziasm și dăruire și devotament. Văzuți de aproape, tinerii aceia — cei care au incendiat steagurile craiovenilor — păreau cam fără căpătîi, fanatismul izvorînd din priviri prea goale pentru a mai oglindi și altceva decît dreptunghiul tabelei de marcaj. Restul spectatorilor, adică majoritatea covîrșitoare, urmăreau meciul cu detașarea celui ce admiră fără a iubi. Sociologia fotbalului s-ar cuveni să ia fenomenul în custodie, analizîndu-l și pe față și pe muchie, fiindcă rar se produce un asemenea îndelung semi-divorț între o echipă de marcă și propriul său public. Dacă ar fi să avansăm cîteva ipoteze, atunci, obligatoriu, va trebui să începem notînd faptul că „Dinamo" nu mai cunoaște de mult **bucuria jocului** numit fotbal. Aici se trudește cîinește — și, de ce n-am spune-o, astfel se joacă acum în lume, fotbalul romantic și cavaleresc („...un adevărat jucător trebuie să aibă grijă în primul rînd de adversarul căzut" — spunea cîndva jucătorul Vogl, ridicîndu-l pe Vîlcov și... permițînd altui adversar să marcheze!!) a devenit ciudată și respectată piesă de muzeu. „Dinamo" nu iartă — și asta-i bine. „Dinamo" nu-și respectă adversarii — și asta-i rău. Rîzgîiatul Dumitrache lovește portarul fără minge. Dinu arde în dreapta și în stînga. Și, în clipa în care am pronunțat aceste două nume, am ajuns, cred, la rădăcina unei explicații. La „Dinamo" există (și rezistă) **clanul** celor „vechi". Scăpați pe gazon, cei vechi își apără „nevoile și neamul": pasele se dau pe sprînceană, iar cînd victoria pare prinsă de coadă, începe jenantul spectacol din finalul meciului cu oltenii („bătrînii" pasau între ei, așteptînd să treacă timpul și, în fapt, bătîndu-și joc de adversari, și de spectatori). Am numărat cîte pase greșite a dat Dinu: 22 într-un singur meci. (Și culmea, observatorul federal Valentin Stănescu îl remarcă tocmai pe... Dinu!!) In vremea asta, tinerii (dintre ei detașîndu-se net Sătmăreanu II și Cheran) duc servieta **maeștrilor** și ponoasele neizbînzilor. Pînă cînd noua generație nu va fi respectată, pînă cînd și adversarii și spectatorii nu vor fi respectați, „Dinamo" nu va fi o **echipă** și, cu tot regretul, simpatiile noastre vor fi obligate să treacă pe alături de campioni, îndreptîndu-se oriunde se joacă un fotbal onest, fără ifose și fără ierarhii bătute în cuie de lemn. „Dinamo" nu se apropie de inima noastră și prin hapsîna politică de racolare a jucătorilor. Pepiniera proprie nu l-a dat decît pe marele... Custov — și acesta ținut mai mult pe tușă, în vreme ce tiribomba numită Gojgaru și supranumită **Colombo** face umbră gazonului meci după meci... Ar mai fi vorba, apoi, de arbitraje. Ați auzit să piardă vreodată. „Dinamo" un punctișor datorită arbitrilor? Cînd? Unde? In mai toate meciurile dinamoviștilor se fluieră după un cod special, al cărui spirit l-a ilustrat perfect V. Topan: Oblemenco scapă singur-singurel, tușierul, atent la fază, nu semnalizează nimic și Topan vede... oîsaid din cealaltă jumătate a terenului! De, ar fi fost 1—0 pentru „Universitatea" și nu se prea cuvenea...

Nu știu cînd se va întoarce dragostea publicului către „Dinamo" București. Deocamdată, se pare, nimic de făcut...

M. R. I.

TOP Cronica-RTv-Iași 18

Secția română

1. **Prometeu** — Progresiv TM
2. **Mugur de fluier** — Phoenix
3. **Pădurea l-a gonit** — Roșu și Negru
4. **Vis** — Acustic T '74
5. **Coborise primăvara** — Sfinx
6. **Spre univers** — Experimental Quartet
7. **Povestea mea** — Flacăra Folk '73
8. **Dansul codrilor** — Phoenix
9. **Povestea codrului** — Magic
10. **Cîntecul cobzarului** — Grup „A"

Tot Banatu-i fruntea! Progresiv TM „bate" la puncte pe Phoenix! In general — clasament liniștit (numai schimbări de poziție).

Secția străină

1. **Radar Love** (Dragoste radar) — Golden Earring
2. **Tiger Feet** (Labe de tigru) — Mud
3. **Rhapsody In Blue** (Rapsodia albastră) — Eumir Deodato
4. **Bad, Bad Leroy Brown** (Foarte rău, domnule Leroy Brown) — Jim Croce
5. **Jambalaya** (On the Bayou) — The Carpenters
6. **My Music** (Muzica mea) — Loggins & Messina
7. **A hegy oldalán** (Pe coasta muntelui) — Locomotiv G. T.
8. **When I Am A Kid** (Cînd sînt un copil) — Demis Roussos
9. **In the Morning** (Dimineața) — Suzi Quatro
10. **Alle porte del sole** (La porțile soarelui) — Gigliola Cinquetti și Band On the Run (Formație spre succes) — Paul McCartney & Wings.

După patru săptămîni de la intrarea în top radarul olandez „Cercelul de aur" a detectat locul întîi. Cu pași de felină s-a apropiat puternic de leader grupul Mud. Suzi Quatro revine în top.

LAGUNA MIRIFICĂ

Andi ANDRIEȘ

O, nu, Veneția nu mai este chiar atît de romantică.

Sau, mai bine zis, nu la orice oră Veneția e romantică. Republica de odinioară, cetatea cu orgoliu autonom și cu nemăsurat prestigiu maritim, conglomeratul de artă și simț practic, subiectul acesta aproape demonetizat al tuturor literaturilor de itinerar — Veneția e o continuă sursă de captivitate sufletească, deși — iertați-mă, voi Dogi cu veșminte sfidător de bogate și cu mișcări de grandios cavalerism — deși nu mai este chiar atît de romantică. Oricît am fi de premeditați noi, cei care sosim aici cu disponibilități lirice nelimitate, deschise încă de acasă către legenda venețiană cu ape întretăiate și de taină.

Oricît am fi dispuși să luăm totul drept legendă.

Orașul amfibiu și-a păstrat cu îndemînare aura medievală. Civilizația secolului nostru i s-a infiltrat într-un mod cu totul firesc, poate chiar cu viclenia de care modernitatea nu duce lipsă, dar a făcut aceasta fără să submineze esențial chipul cetății.

Iată marele canal, Canal Grande, artera centrală a păienjenișului de străzi lichide. Hidrobuzele cu taxatori și cîrmaci blazați înaintează în duduitul înfundat al motoarelor. Vase încărcate cu mărfuri se mișcă astmatice, violentînd strălucirea unsuroasă a apei, expediind undele către margini pentru a le lovi de zidurile taciturne ale vechilor palate. Dar gondolele? Iată și gondolele, puține, timorate de zgomotul motoarelor, strecurîndu-se ca niște adevărate umbre ale trecutului, cu un fel de vinovăție unanim tolerată. Așadar, printre altele, Veneția este (sau mai este încă) romantică pentru că are (sau mai are încă) gondole și gondolieri. Dar de fapt acești gondolieri nu mai sînt nici pe departe aidoma celor de odinioară, ci niște oameni cu mentalitatea deceniului nostru, niște oameni care în plină cibernetică își mimează îndeletnicirea romantică, înțelegînd că e vorba de un decor la care nu se poate renunța și care trebuie servit cu o artă interpretativă impecabilă pentru o oarecare satisfacere a foamei noastre de cîntec și val.

Cîntec și val.

Asta căutăm în Veneția, cu toată sinceritatea. In cîntec topim tot ceea ce ține de frumusețe, în val contopim toată legănarea noastră nostalgică. Dar Veneția nu mai este chiar atît de romantică.

Secolul douăzeci pulsează organic sub încremenirea de glorie a altor secole venețiene, ca un sînge tînăr într-un organism bătrîn, aflat la un pas de resemnare.

Fiecare călător, împuternicit cu însemnele de neconfundat ale calității sale de călător, își propune uneori să înțeleagă și cîte ceva din fizionomia fiecărui oraș în care calcă. Nu e ușor. Ar fi prea banal să se mai spună că Veneția are o fizionomie aparte. Sînt atîtea fizionomii aparte pe globul nostru limitat de spațiu, încît repetiția ar fi aproape o necuviință. Veneția vine din vreme către noi, ca orice altă mare cetate a lumii dinspre demult către prezent, cu tot ce are ea mai frumos și mai durabil.

Atunci?

De unde incontestabilul plus cu care Veneția reușește să domine în continuare ofensiva atîtor alte faime? De unde indiscutabila autoritate în ierarhia gustului turistic? Oare, cumva, Veneția uimește în primul rînd pentru că se numește Veneția și nu altfel? Nu e imposibil.

Fizionomia așezării acesteia din lagună e misterioasă și surprinzătoare. Mirajul cetății Dogilor trebuie formulat din dezamăgiri superficiale și convenții livrești. Dar mirajul acesta există.

Veneția nu mi s-a părut un oraș vesel. In general e o urbe preocupată, cu viață portuară zgomotoasă, aspră chiar, nu o dată posacă. Dar există anumite ore de seară cînd Veneția e eclatantă, cînd miezul ei civic fierbe în muzică și lumină. Sînt orele cetății turistice, cu tentacule prelungi, viclene, calde. Atunci intră în funcțiune un întreg mecanism pus la punct pînă la desăvîrșire. Incep să se agite niște invizibile angrenaje obținînd un produs subtil pe care, cu un termen aproximativ, îl putem numi atracție.

Atractivele ore venețiene sînt elementul de întreținere al legendei. Portul nu mai este chiar atît de important, prezența lui se estompează. Accentele cad pe altceva. Asprimea dispare. Viața orașului se concentrează în zone efectiv riguros consacrate.

Pe strada Rialto comerțul este de o agresivitate fățișă, de o fermecătoare tiranie. Cu magazine de o parte și de alta, într-un șir neconterit, cu mărfuri revărsate multicolor pe trotuare, strada Rialto te înghite pur și simplu ca un piton lacom, trăgîndu-te mereu mai înăuntru mereu mai adînc, digerîndu-te lent prin contracția ofertelor succesive. Negustorul anunță prețul cu intonație sigură, dar are o lucire întrebătoare în ochi. Dacă naivitatea clientului e reală, capcana se închide repede, cumpărătorul e imobilizat psihic, nu mai există pentru el salvare, orice zbatere e inutilă. Marfa e împachetată rapid, banii trec dintr-o mînă în cealaltă, altcineva, vă rog, altcineva. Dacă însă cumpărătorul are rutină și sesizează lucirea ochilor celuilalt, atunci prețul se rostogolește din treaptă în treaptă, negustorul se crispă dar nu renunță la cumpărător, acesta se încăpățînează și nu renunță la marfă, așa încît pînă la urmă suma se înjumătățește spre mulțumirea mărturisită sau nu a ambelor părți.

Porumbeii din Piața San Marco consumă amurgul odată cu grăunțele aruncate de oameni. Trebuie să vie momentul retragerii lor în culcușurile tainice din turnuri și ogive. Mișcarea lor e din ce în ce mai lentă, dispariția lor nocturnă e insesizabilă.

Restaurantele de pe laturile pieții își aprind candelabrele. Orele vesele ale cetății datorează foarte mult acestor restaurante. Muzicile cîntă simultan, se suprapun, dar nu se contrazic. Dimpotrivă, e un efect ciudat de complementare sonoră.

Probabil, din cauza faptului că orchestrele au foarte multe viori și că repertoriul exclude stridențele, preferînd piesele lirice, de mare reputație sentimentală.

E o atmosferă de reprezentație. Fețele oamenilor sînt în concordanță cu această atmosferă. Strălucesc. Se deschid. Hidrobuzul se depărtează pe Canal Grande, încărcat cu pasageri și lumini. Gondolierii sesizează, invită cu gesturi largi către ambarcațiunea lor arcuită, lăcuită, aurită, plușată, cu felinar la pupa. Dar clienții sînt rari pentru că o cursă cu gondola nu e prea ieftină, e o plăcere pe care mulți nu și-o îngăduie. Gondolierii știu asta dar nu cedează, demnitatea speciei lor trebuie întreținută. Nu mai sînt atît de mulți, au un orgoliu de clan, invită cu gesturi largi, așteaptă pe cheiul de la San Marco și pînă una alta glumesc între ei argotic.

Cîntec și val, asta căutăm în Veneția. Orele acestea de seară refac oarecum heraldica orașului ștearsă uneori de vreme.

Dintr-un hotel din apropiere, unul dintre hotelurile de lux extrem, ies cu mult zgomot niște doamne vîrstnice. Un grup pudrat, cu danturi false și emanații de parfumuri bune. Portarul încărcat cu fireturi mișcă ușa turnantă salutînd și înclinîndu-se necontenit. Doamnele ies una cîte una din rotirea ușii, ca dintr-un aparat de stanțat. După ce se află din nou împreună în fața hotelului, chicotesc ca niște fetițe, jucînd scena regăsirii, de parcă nu s-ar fi văzut de foarte mult timp. Au peruci violete sau roșcate, sînt turiste bogate, poartă rochii cu decolteuri pronunțate pentru că în lumina aceasta incertă, dar atît de venețiană, — umerii tumefiați de ani pot trece drept veritabile izbînzi carnale. Au brățări și cercei și coliere, doamnele acestea vîrstnice sună pur și simplu cu clinchete de platină și diamante, gondolierii aud, altceva nici nu așteaptă, se reped și invită lumea cu gesturi largi, bătrînele chicotesc ca fetițele, vai, fetelor, hai să ne plimbăm cu gondola, viața e foarte frumoasă, iar seara venețiană plutește în muzică. Bătrînele se urcă sfioase în bărci, bijuteriile sună, o flotilă întreagă pornește pe canale. Spirite concrete, mai mulți gondolieri au angajat un singur cîntăreț. Destul de trecut, îmbrăcat în costum de stradă cam ponosit, acesta cîntă în numele tuturor gondolierilor cu mîna dreaptă pe inimă și cu stînga deschisă larg, cumpănindu-se într-una din gondole. Cîntă frumos, canțoneta e napolitană, dar asta nu contează. Prin el, Veneția mai pare romantică și pentru asta merită recunoștință.

Oare aceasta să fie vraja venețiană? „S-a stins viața..." Intuiția eminesciană se cere sopită.

Pe măsură ce se întunecă, pe măsură ce noaptea se răsucește pe sub poduri iar casele se sting lăsîndu-și contururile jucate de ape, laguna mirifică trece în alt tărîm.

Călătorul sentimental are timp să rămînă singur cu arta venețiană, are timp s-o rememoreze. Ținînd strîns inevitabila gondolă-suvenir cumpărată din bazar, călătorului sentimental îi place să-și audă pașii pe lespezile cu adînci rezonanțe medievale. Podul Suspinelor tresare parcă odată cu umbrele resemnate ale condamnaților de odinioară. Jur împrejur, stilurile arhitectonice de o varietate surprinzătoare impun orașului profiluri neașteptate. Porumbeii dorm, Piața San Marco a rămas pustie, cei patru cai de pe bazilică își cabrează eterna lor mișcare aurită. Pe aici a pășit Tizian ducîndu-și culorile spre biserica Santa Maria Gloriosa, unde picta chipul fecioarei. Pe aici trebuie să existe pașii lui Caravaggio și ai lui Veronese și Bassano.

Singur cu arta venețiană. De ce singur? Destinația acestei arte e însăși umanitatea. Cetate mondială, Veneția se extrage din propria ei artă ca un minereu de o fascinantă unicitate.

Palatul Dogilor rămîne și el în întuneric. Minuția ogivelor lui dantelate, delicatețea coloanelor subțiri — fac ca acest edificiu atît de bine întipărit în cunoașterea noastră să semene cu un enorm filigran pe care simți nevoia să-l ascunzi în căldura palmei și să-l dezmierzi.

Luna bate în ferestrele sălii Marelui Consiliu. Luna nu poate fi bănuită de false speculații scenografice. Călătorul sentimental e convins că dacă ar privi prin aceste ferestre l-ar vedea pe bătrînul de șaptezeci de ani numit Tintoretto, undeva pe schele, desăvîrșindu-și iar și iar Paradisul său, fresca cea mai mare pe care omenirea o cunoaște.

Veneția nu mai este chiar atît de romantică.

Ei și?

Veneția e Veneția, incontestabilul ei puls cu care domină nu poate dispare. Veneția e Veneția, nimic altceva, asta e deajuns, nimic altceva.

glob

Diamante și cătușe

Inaintea primului război mondial, Namibia era o colonie germană. Documentele arată că în anul 1883, un negustor din Bremen, Adolf Luderitt, a cumpărat o parte din Namibia de la un oarecare Josef Fredericks, șeful tribului Khoikhoin, în schimbul a 100 lire sterline și 200 puști. Pînă în 1913, au emigrat în Namibia circa 14.000 de germani în speranța că acolo se vor îmbogăți rapid, majoritatea instalîndu-se ca fermieri. In 1904 a izbucnit faimoasa răscoală populară a hererilor împotriva colonialismului german. Au sosit întărituri sub comanda generalului von Trotk. Au fost masacrați 78.300 de hereri din cei 100.000 cîți populau atunci Namibia. Administrația colonială germană a confiscat pămîntul celor care au supraviețuit acestui genocid (în număr de 21.700). In 1907, tribul Khoinkhoin s-a răsculat împotriva autorităților germane, dar a fost decimat de soldații generalului Deumling. In jurul anului 1890, în Namibia trăiau 20.000 de reprezentanți ai tribului Nama. Datorită politicii de distrugere în masă, numărul lor a ajuns în 1911 la cifra de 9.800.

Atunci cînd detașamentele, puțin numeroase, ale Kaiserului au fost înfrînte în Africa de Sud-Vest, partizanii teoriei privind „supremația rasei albe" în Africa de Sud au hotărît să păstreze acest pămînt pentru ei. Ei au reușit să obțină fără prea multe eforturi ca în Tratatul de la Versailles să fie inclus un articol care stipula ca Africa de Sud-Vest să fie trecută sub tutela Africii de Sud. Deceniile treceau și de acest pămînt își aduceau aminte doar cercurile financiare din Capetown și Johanesburg. A izbucnit al doilea război mondial și, în sfîrșit, Carta Națiunilor Unite a consemnat trezirea la viață a popoarelor înrobite și a pus bazele procesului de decolonizare. Mandatul de tutelă a fost abrogat de cîțiva ani, dar Republica Sud-Africană n-a acceptat hotărîrile adoptate de O.N.U. Mai mult, sfidînd opinia publică ea a transformat Africa de Sud-Vest într-o provincie proprie.

Economia Namibiei reprezintă un amestec între industria europeană și economia africană. Colonialiștii albi posedă ferme întinse în care utilizează mîna de lucru ieftină a populației negre. In așanumitele „homeland" sau „bantustone" (ceea ce înseamnă în realitate niște rezervații), negrii trăiesc și muncesc pentru o bucată de pîine, încercînd să supraviețuiască într-o economie primitivă. Fermele, bogățiile naturale ale pămîntului, porturile și mijloacele moderne de comunicare, totul este rezervat minorității albe. Pretutindeni, scrie revista sovietică „Vokrug Svetta" pot fi observate garduri de sîrmă ghimpată, drumuri care se sfîrșesc lîngă clădirile posturilor de poliție. Intregul teritoriu din jurul deșertului și porțiuni din interiorul acestuia, pînă la pădurile de nord, reprezintă, de fapt, cea mai mare mină sau mai bine zis cea mai mare carieră din lume. Aici se extrag pietrele prețioase atît de disputate la bursele din America și din capitalele europene.

Diamante — o cantitate atît de mare de diamante încît această piatră ar putea fi devalorizată pînă la prețul podoabelor de sticlă de pe tejghelele supermarketurilor. In medie, monopolurile care stăpînesc bogățiile Africii de Sud-Vest scot de aici 6.000 de carate de diamante pe lună. Peste jumătate din pietrele șlefuite de bijutierii din Amsterdam, Anvers și Londra provin din Namibia. Aceasta încă nu este totul. Subsolul de aici conține petrol, wolfram și alte bogății minerale. Și, în afară de aceasta, aici există acea „bogăție naturală" la a cărei exploatare stăpînii albi de aici nu vor renunța de bună voie niciodată: mîna de lucru ieftină.

Se spune că diamantele apar în Namibia chiar la suprafața pămîntului, atunci cînd un vînt mai puternic suflă stratul suprafeței de nisip din deșert. Diamantele explică totul: și sîrma ghimpată, și posturile de control, și numărul mare de polițiști. Extracția diamantelor se face în majoritate de către negri. La sortarea lor lucrează însă, mai ales, femei, această operațiune necesitînd multă răbdare. Ziua de muncă este de 10 — 12 ore. Salariile sînt foarte mici. Un negru primește de 80 de ori mai puțin decît un alb care execută aceeași muncă.

Recent, aici a avut loc prima grevă a negrilor, care au cerut condiții de viață și de muncă mai bune și dreptul de a-și aduce familiile la locurile de muncă, unde locuiesc o mare parte din timp. Greva însă a fost înăbușită înainte de a lua proporții. Din Pretoria au sosit imediat numeroși polițiști și unități ale forțelor armate. Zeci de oameni au fost arestați, puși în cătușe, alții maltratați sau răniți. Și astfel „pacea" — a fost ...reinstaurată. De altfel, poporul namibian, sub conducerea S.V.A.P.O. a și dat răspunsul autorităților de la Pretoria, desfășurînd lupta pentru recunoașterea Namibiei ca patrie legală și legitimă a tuturor namibienilor.

Radu SIMIONESCU

CRONICA
săptămînal politic - social - cultural

colegiul de redacție:

LIVIU LEONTE, redactor șef
ANDI ANDRIEȘ, redactor șef adj.
N. BARBU, redactor șef adj.
ȘTEFAN OPREA, secretar g-ral de redacție
VASILE CONSTANTINESCU

Prezentarea grafică: VALER MITRU

Redacția și administrația: Iași, str. V. Alecsandri nr. 8 : telefoane: 11430, 15877, 15847.

Tiparul: Intreprinderea Poligrafică Iași, str. V. Alecsandri nr. 6